

36. Tiistaina 11 päivänä huhtikuuta 1989

kello 16.35

Päiväjärjestys

Ilmoituksia

Ainoa käsittely:

- 1) Ehdotus Suomen liittymiseksi Euroopan neuvostoon 1015
Hallituksen esitys n:o 17
Ulkoasiainvaliokunnan mietintö n:o 16

Ensimmäinen käsittely:

- 2) Ehdotus laiksi Euroopan neuvoston Suomen valtuuskunnasta 1030
Hallituksen esitys n:o 18
Ulkoasiainvaliokunnan mietintö n:o 17

- 3) Ehdotus laiksi ulkomaanedustuksen virkamiesten puolisoille maksettavasta erityiskorvauksesta „
Hallituksen esitys n:o 81/1988 vp.
Ulkoasiainvaliokunnan mietintö n:o 13

- 4) Ehdotus laiksi öljyjättemaksusta annetun lain muuttamisesta „
Hallituksen esitys n:o 31
Laki- ja talousvaliokunnan mietintö n:o 6

Esitellään:

- 5) Hallituksen esitys n:o 39 laiksi atomivastuulain muuttamisesta „
6) Ed. Jokisen ym. lakialoite n:o 31 laiksi atomivastuulain muuttamisesta .. 1038
7) Ed. Laineen ym. lakialoite n:o 26 laiksi asunto-osakeyhtiöstä annetun lain 8 §:n muuttamisesta „

Puhetta johtaa toinen varapuhemies Pelsälä.

Siv. Nimenhuudon asemesta merkitään läsnä oleviksi ne edustajat, jotka osallistuivat edelliseen täysistuntoon.

1) Ehdotus Suomen liittymiseksi Euroopan neuvostoon

Ainoa käsittely
Hallituksen esitys n:o 17
Ulkoasiainvaliokunnan mietintö n:o 16

Toinen varapuhemies: Käsittelyn pohjana on ulkoasiainvaliokunnan mietintö n:o 16.

Samalla sallitaan keskustelu päiväjärjestyksen 2) asiasta.

Keskustelu:

Ed. Laine: Herra puhemies! Esillä on periaatteelliselta ja myös Suomen ulkopoliittiselta näkökannalta katsoen erittäin tärkeä asia. Siitä johtuen on syytä erityisesti kiinnittää huomiota ulkoasiainvaliokunnan mietinnön viimeisellä sivulla, sivulla 5, esiintyvään sanontaan, jossa valiokunta sanoo näin: ”Valiokunta kiinnittää huomiota siihen, että valtiosopimusten eduskuntakäsittely on voitava suorittaa perusteellisesti.”

Jokainen kai ymmärtää, että tähän lauseeseen sisältyy vielä enemmän kuin tuo muotoilu itse asiassa ulos sanoo. Olisi siis pitänyt olla enemmän aikaa tähän asiaan perehtymiseen. Sanoisin, että nimenomaan Euroopan ihmisoi-
keussopimusta koskevaan osaan perehtymiseen olisi pitänyt varata enemmän aikaa. Oikeastaan

sekin, että eduskunnan jäsenet, joista vain harvat nyt ovat paikalla, ovat vasta äsken voineet saada käsiinsä ulkoasianvaliokunnan suhteellisen laajat mietinnöt, ei anna oikein hyvää kuvaa asian käsittelystä. Olenkin sitä mieltä, että näin kovaa kiirettä itse käsittelyn kannalta ei olisi ollut välttämätöntä pitää.

Tässä me kuitenkin nyt olemme tätä käsittelemässä. Esimerkiksi ulkoasianvaliokunnan jäsenillä on tietysti suurempi mahdollisuus tuntea tähän liittyviä kysymyksiä. En aio tässä pitkää puheenvuoroa käyttää. Viittaan ensinnä siihen puheenvuoroon, jonka eduskunnassa käytiin viime maaliskuun 8 päivänä ja jossa arvioitiin Euroopan neuvostoa, sen nykyistä linjaa ja myös Suomen suuntaa, joka oli muuttunut suhteessa Euroopan neuvostoon. Ei ole kovin pitkä aika siitä, kun Suomessa kaikki tasavallan presidentistä alkaen tai ainakin lähes kaikki olivat sitä mieltä, että asia ei ole ajankohtainen.

Nyt voidaan sanoa, että Euroopan neuvoston toiminnassa on tapahtunut pienoista muutosta parempaan suuntaan, ehkä voisi sanoa suuntaan, jota luonnehditaan myös lieennytykseksi. Siitä huolimatta, että Euroopan neuvostossa on tapahtunut eräiltä osin uudelleenarviointia esimerkiksi suhtautumisessa mahdolliseen yhteistyöhön sosialististen maiden kanssa, niin mielestäni vielä ei ole riittävän vakuuttavaa kuvaa siitä, että Euroopan neuvosto todella haluaisi pyrkiä osaksi yleiseurooppalaista yhteistyötä ja että se näkisi päätehtäväkseen yleiseurooppalaisen yhteistyön edistämisen. Mielestäni Suomen olisi tullut asettaa edellytykseksi jäsenyyteen hakeutumiselle nimenomaan se, että Euroopan neuvosto olisi antanut vakuuttavan näytön halustaan toimia eurooppalaisen kodin rakentajana, yleiseurooppalaisen yhteistyön edistäjänä ja että se tässä tarkoituksessa olisi selkeästi ilmoittanut pyrkimyksensä avata portit myös sosialistisille maille, mikäli ne haluaisivat Euroopan neuvostoon liittyä. Tämä on juuri se puute, jonka vuoksi katson, että päätös Euroopan neuvostoon liittymisestä tehdään liian varhain ilman niitä edellytyksiä, joita edellä tässä esitelin.

Haluan vielä muistuttaa siitä, että esimerkiksi viime syyskuussa Turun Sanomille antamassaan haastattelussa Euroopan neuvoston korkea virkamies sanoi, että Euroopan neuvoston jäsenyyteen ei tulla hyväksymään sosialistisia maita. Yksikään niistä ei hänen käsityksensä mukaan täytä niitä normeja tai sääntöjä, jotka Euroopan neuvosto peruskirjassaan on asettanut

ja jotka näkyy tuossa peruskirjassa, esimerkiksi sen johdannossa, lausuttavan jotenkin siihen tapaan, että yhteistyötä harjoitetaan saman mielisten kanssa, siis samaa mieltä olevien kanssa. Tämä on yksi pääperustelu sille, että olen ulkoasianvaliokunnan mietintöön kirjannut vastalauseen, jossa itse asiassa katson, että nyt ei olisi vielä tässä vaiheessa ollut Suomen aihetta Euroopan neuvostoon liittyä, vaan Suomen olisi tullut asettaa aiemmin mainitsemani edellytykset. Olen tämän vuoksi ulkoasianvaliokunnan mietintöön esittänyt muutamia lisäyksiä, jotka valiokunnassa eivät kuitenkaan saaneet kannatusta. Näin ollen olen kirjannut valiokunnan mietinnön vastalauseeseen ne ehdotukset, jotka tein.

Kiinnitän vielä huomiota siihen, että kysymys tästä Euroopan ihmisoikeussopimuksesta on hyvin monimielinen. Esimerkiksi ulkoasianvaliokunnalle eräs asiantuntija kertoi perustuslakivaliokunnassa tapahtuneesta käsittelystä, jossa asiantuntijoiden enemmistö oli kylläkin asettunut ihmisoikeussopimuksen hyväksymisen kannalle, mutta mm. kaksi asiantuntijaa oli mielipiteenään ilmaissut, että YK:n kansalais- ja poliittisia oikeuksia koskeva sopimus voisi täyttää ne vaatimukset, joita Suomi edellyttää, että tämä YK:n ihmisoikeussopimus voisi täyttää tarpeet ihmisoikeuksien edistämiseksi ja kansalaisten perusoikeuksien vahvistamiseksi Suomessa.

On tietysti tavattoman nurinkurista, kuten muistaakseni ed. Virolainen eräissä yhteydessä ilmoitti, että Suomessa vakavasti ryhdytään miettimään kansalaisten perusoikeuksien kehittämistä vain sen seurauksena, että Strasbourgissa on jo hyväksytty asiakirja, joka menee pidemmälle kuin Suomen eräät säännökset ihmisoikeuksien turvaamisen kannalta. Mielestäni se, että tässä ihmisoikeussopimuksessa mennään pidemmälle, on pelkästään hyvä asia. Suomi olisi voinut ihmisoikeuksien kannalta tärkeitä tavoitteita edistää omaa lainsäädäntöä kehittämällä kokonaan siitä riippumatta, onko olemassa Euroopan neuvostoa, Euroopan ihmisoikeussopimusta. Mutta Suomessa on oltu jäässä tässä suhteessa, eivät edes YK:n sopimukset ole saaneet sellaista asemaa Suomessa, että olisi vakavasti ryhdytty miettimään niiden liittämistä valtiosääntöön ja siten kansalaisten oikeuksien laajentamista.

Edelleen totean, että Euroopan ihmisoikeussopimuksen käsittely on jäänyt puolitiehen. Esimerkiksi ulkoasianvaliokunta kuuli mielestäni

hyvin päteviä asiantuntijoita, mutta aikaa ei ollut riittävästi, jotta olisi voitu kaikkiin näkökohtiin perehtyä. Esimerkiksi sellainen seikka, mitä vaikuttaa Suomen suvereniteettiin se, että päätösvalta monilta osiltaan siirtyy Strasbourgisiin. Tässä viitataan juuri niihin velvoitteisiin, joita mm. professori Jyrängin lausunnon mukaan voidaan Strasbourgien tuomioistuimen päätöksellä velvoittaa Suomeen sovellettavaksi.

Miten tämä soveltaminen tapahtuu? Mitä asioita se koskee? Mainitsen vain kaksi esimerkkiä. Muistaakseni juuri asiantuntija Jyräni on jossakin yhteydessä kiinnittänyt huomiota siihen, että esimerkiksi Suomessa voimassa oleva lainsäädäntö alkoholimainonnan kieltämisestä saattaa olla sellainen, joka ei sovellukaan niihin tulkintoihin, joita käytetään Euroopan ihmisoikeussopimusta sovellettaessa. Voi tulla siis — tämä on nyt professorin ajatus — sellainen mahdollisuus, että Suomea velvoitetaan tässä ryhtymään toisenlaisiin toimiin alkoholimainonnan kiellon suhteen. Sama koskee televisiotoimintaa koskevia rajoituksia, joissa saattaa tulla esiin samanlaisia kysymyksiä.

Pohdiskelu näiltä osin on jäänyt tällä erää puutteelliseksi, sen itse asiassa ulkoasiainvaliokuntakin mietinnössään toteaa. Samoin on riittämättömästi pohdittu sitä, voisivatko todella YK:n ihmisoikeuseriaatteen, nimenomaan kansalais- ja poliittisia oikeuksia koskevan sopimuksen periaatteet ja Wienin Etyk-asiakirjan periaatteet, Suomen lainsäädäntöön sovellettuina turvata yhtä pitkälle ihmisoikeudet kuin Euroopan ihmisoikeussopimus. Eräät asiantuntijat ovat sanoneet, että kun vertaillaan YK:n päätöksiä ja Euroopan ihmisoikeussopimusta, molemmissa on säännöksiä, jotka ovat parempia kuin toisen sopimuksen säännökset kansalaisten oikeusturvan ja ihmisoikeuksien kannalta.

Herra puhemies! Kuten valiokunnan mietinnön vastalauseesta ilmenee, olen sitä mieltä, että vielä ei olisi aika Suomen liittymiseen Euroopan neuvostoon, vaan Suomen olisi tullut selvittää niitä kysymyksiä, joihin edellä olen viitannut. Jos vakuuttavat näytöt Euroopan neuvoston suuntautumisesta yleiseurooppalaiseen suuntaan, avoimeen suuntaan, joka tekisi mahdolliseksi myös sosialististen maiden liittymisen tähän järjestöön, joka siis vahvistaisi eurooppalaisen kodin rakentamista, jos tällainen kehitysuunta on näköpiirissä, niin silloin voitaisiin asiaan uudelleen palata eli silloin mielestäni ei olisi mitään esteitä tehdä juuri sellainen päätös,

jonka hallitus eduskunnan käsittelyyn on saatanut.

Kun seuraava asia koskee valtuuskunnan valintaa, niin loogisista syistä katson, että kun vastustan tässä vaiheessa Suomen liittymistä Euroopan neuvostoon, niin vastustan tietysti myös tuon valtuuskunnan valintaa. Eduskunta sitten ratkaisee ensinnä tämän asian, ja sen jälkeen ratkaistaan se toinen asia.

Ed. Skinnari (vastauspuheenvuoro): Herra puhemies! Ed. Laine toi esiin hyvin merkittäviä näkökohtia Euroopan neuvostoon liittymisestä ja myös valtuuskunnasta. Ne ovat vakavasti otettavia, mutta se johtopäätös, minkä hän teki, on minusta liioiteltu ja väärä. Meillä on selvästi havaittavissa sosialistisissa maissa tapahtuva kehitys, jota hän ei tuonut esille. Siellä on noin 400 miljoonaa ihmistä, Euroopan neuvoston jäsenmaissa toiset 400 miljoonaa. On täysin mahdotonta ajatella, miten Suomi rakentaisi oman systeeminsä viiden miljoonan ihmisen panoksella ilman, että meillä olisi sitä tietoa ja yhteistyötä, minkä Euroopan neuvosto tarjoaa. Euroopan neuvostohan on hyvin paljon tehnyt yhteistyötä myös niihin maihin. Euroopan eri valtioilla, vaikkapa Espanjalla, Portugalilla, Saksan liittotasavallalla tai Alankomailla, on yhteistyötä historiallisista syistä, ja ne ovat tukeneet näiden hyvin heikoissa asemissa olevien maiden demokratisoitumiskehitystä.

Minusta ulkoasiainvaliokunnan mietinnön sivulla 3 on verrattain hyvin tämä asia tuotu esille. Järjestön jäseniä ovat jo kaikki muut Pohjoismaat, parlamentaarinen yleiskokous tarjoaa siten luontevan jatkon pohjoismaisten parlamentaarikkojen väliselle yhteistyölle laajemmissa puitteissa. Suomen jäsenyys vahvistaa perinteisten pohjoismaisten näkökohtien ja arvojen esiintuomista.

Parlamentaarinen yleiskokous on kuten Pohjoismaiden neuvostokin vain neuvoa antava toimielin. Tämä tietysti vaatii Suomelta sekä Pohjoismaiden neuvoston että Eftan puitteissa, Ilon puitteissa ja myös täällä eduskunnassa entistä tarkempaa ja tehokkaampaa toimintaa, mutta en ainakaan itse näe muita vaihtoehtoja kuin tämän.

Ed. Kuuskoski-Vikamaa (vastauspuheenvuoro): Herra puhemies! Minäkään en voi yhtyä ed. Laineen johtopäätökseen eli siihen, että Suomen ei pitäisi liittyä Euroopan neuvostoon nyt vaan jäädä odottavalle kannal-

le. Näen, että meidän tulee antaa tämä suostumus, jota hallitus esityksessään ehdottaa.

Sen sijaan olen ed. Laineen kanssa täysin samaa mieltä siitä, että aika, jonka ulkoasiainvaliokuntakin on voinut käyttää tämän asian käsittelyyn, on ollut aivan liian lyhyt. Se on tuotu myös valiokunnan mietinnössä esille. Sitä on myöskin korostettu siinä kohdassa, jossa käsitellään Euroopan ihmisoikeussopimusta. Siinä viitataan siihen, että valiokunnalla ei ole ollut riittävästi aikaa selvittää kaikkia ihmisoikeussopimuksen ja sen valvontaorganisaation aiheuttamia oikeudellisia ongelmia ja muita sopimuksen vaikutuksia. Tähän aivan ilmeisesti olisi jo tässä vaiheessa pitänyt voida käyttää paljon enemmän aikaa.

Kun lähetekeskustelussa käsiteltiin hyvin paljon sitä, olisiko eduskunnalla pitänyt olla sopimus käännettynä jo silloin, kun laki annettiin eduskunnalle, niin tämän käsittelyn aikana on ainakin minulle tullut entistä selvemmäksi, että käänntöksen puuttuminen oli todella vakava puute. Kysymys on paljon suuremmasta ja tärkeämmästä asiasta, mitä ehkä tässä keskustelussa ei ole sittenkään osattu ottaa huomioon. Valiokunta on tässä painottanut sitä, että tätä asiaa tulee allekirjoituksen jälkeen erityisen paljon ja hyvin perusteellisesti selvittää. Vaikutukset saattavat olla paljon laajakantoisempia kuin osaamme ehkä odottaakaan. On todella ollut valitettavaa, että tämä asia joudutaan nyt ratkaisemaan ja käsittelemään näin kiireellä.

Ed. Laine (vastauspuheenvuoro): Herra puhemies! Ed. Skinnari ymmärsi puheenvuoroni niin, että vastustan yhteistyötä Euroopan neuvoston kanssa. Niinhän en ole pyrkinyt asiaa esittämään. Yhteistyö on mahdollista siten kuin Suomi on tähän saakka yhteistyötä Euroopan neuvoston piirissä harjoittanut. En yrittänyt kiistää sitä, ettei tämän yhteistyön avulla olisi voitu jotain hyötyä saavuttaa ja vastedes ehkä enemmänkin, varsinkin sen jälkeen, kun Euroopan neuvosto on kuitenkin osoittanut haluaan yhteistyöhön sosialististen maiden kanssa.

Ed. Skinnari huomautti siitä, että en puhunut Euroopan neuvoston yhteistyökuvioista sosialistisiin maihin. Tuo maininta sisältyy hallituksen esityksen perusteluihin, se sisältyy valiokunnan mietintöön. Tunnen ja tiedän tuon, mutta se on kokonaan muuta kuin täysjäsenyys Euroopan neuvostossa, jota ilmoitin vastustavani siihen saakka, kunnes käy ilmi, että Euroopan

neuvosto todella avaa portit kaikille niille eurooppalaisille valtioille, jotka haluavat sen puitteissa kiinteää yhteistyötä harjoittaa.

Ed. Melin: Herra puhemies! Ulkoasiainvaliokunta on saanut tänään valmiiksi kuukauden työn jälkeen mietintönsä hallituksen esityksestä Suomen liittymisestä Euroopan neuvostoon. Tasavallan presidentin johdolla huhtikuussa viime vuonna pidetyssä hallituksen ulkoasiainvaliokunnan kokouksessa päätettiin ryhtyä neuvotteluihin Euroopan neuvoston kanssa mahdolliseen jäsenyyteen liittyvistä kysymyksistä. Samassa yhteydessä esitettiin myös kutsu Euroopan neuvoston pääsihteerille saapua vierailulle Suomeen. Päätöstä selostettiin eduskunnan ulkoasiainvaliokunnalle välittömästi.

Eduskunnan ulkoasiainvaliokunta käsitteli ulkoministeri Sorsan selostuksen pohjalta Euroopan neuvostoa hallituksen vuoden 1987 kertomuksesta antamassaan mietinnössä. Valiokunta katsoi silloin mm., että Euroopan neuvosto on aiemmin ilmentänyt vain läntisen Euroopan yhteistyöpyrkimyksiä ja se on ollut myös valtaristiriitojen kohteena. Neuvostosta on kuitenkin vähitellen muodostumassa tärkeä foorumi yleiseurooppalaisellekin keskustelulle, koska sen yhteydet Itä-Eurooppaan ovat lisääntyneet. Neuvoston luonne keskustelufoorumina tulee taloudellisen integraation edetessä vahvistumaan EC-maiden ja EC:n ulkopuolisten maiden välillä.

Otaen huomioon neuvoston kehittymisen yleiseurooppalaisempaan suuntaan, neuvoston tehtäväalueen ja Suomen osallistumisaktiivisuuden sekä Euroopan ihmisoikeussopimuksen merkityksen ulkoasiainvaliokunta katsoi silloin viime vuonna Suomen jäsenyyksikysymyksen selvittämisen perustelluksi.

Ulkoasiainvaliokunta lausuu nyt mietinnössään tyytyväisyytensä siitä, että Suomi liittyy Euroopan neuvostoon. Suomella olisi ollut siihen mahdolliset edellytykset parlamentaarisenä demokratiana jo aikaisemmassakin vaiheessa. Valiokunta kuitenkin korostaa sitä, että ratkaisua on tarkasteltava Suomen ulkopoliittikan perusnäkökohtien valossa ja Suomen toiminta järjestössä on rakennettava näiden näkökohtien pohjalta.

Euroopan neuvostoon liittyessään Suomen tulee pitää kiinni puolueettomuuspolitiikastaan ja kansallisista eduistaan, sanotaan mietinnössä. Järjestön jäseninä ovat jo kaikki muut Pohjoismaat. Parlamentaarinen yleiskokous tar-

joaa siten luontevan jatkon pohjoismaisten parlamentaarikkojen väliselle yhteistyölle laajemmissa puitteissa. Suomen jäsenyys vahvistaa perinteisten pohjoismaisten näkökohtien ja arvojen esilletuomista Euroopan neuvostossa.

Euroopan neuvostossa on huomautettu, että suhteessaan EC:hen neuvoston tulisi pyrkiä korostamaan työtään varsinaisen taloudellisen integraation ulkopuolisen, sitä täydentävän yhteistyön alueella. Suomen liittyttyä neuvostoon ovat kaikki Efta- ja EC-maat järjestön jäseniä ja Suomella on mahdollisuus osallistua myös neuvoston puitteissa tapahtuvaan yhteistyöhön näiden maiden välillä. Ulkoasiainvaliokunta yhtyy siihen, että yhteistyön painopisteen tulisi neuvostossa olla sivistys-, kulttuuri-, ihmisoikeus-, ympäristö- ja sosiaalikysymyksissä.

Euroopassa on meneillään useita sellaisia kehityssuuntia, jotka poistavat raja-aitoja eurooppalaisten valtioiden väliltä niiden yhteiskuntajärjestelmästä riippumatta. Eräs esimerkki siitä on — haluan tämän ed. Laineelle mainita — että Neuvostoliiton puoluejohtaja, presidentti Gorbatsšov äskeisellä vierailullaan Englannissa esitti vierailukutsun Englannin kuningattelelle. Tällaista ei ole tietääkseni tapahtunut aiemmin. (Ed. Laine: Miten se tähän asiaan liittyy?) — Se liittyy siten, ed. Laine, että poliittiset ja ideologiset raja-aidat Euroopassa saavat väistyä. (Ed. Laine: Ne ovat kauan sitten jo kaatuneet. Reagan ja Gorbatsšov tekivät sopimuksen!) — Puhumme nyt Euroopan asioista, ed. Laine.

Hallitus on esityksessään korostanut sitä, ettei Euroopan neuvoston toiminnan tavoitteena ole integraatio eikä ylikansallinen päätäntävalta vaan jäsenvaltioiden moniarvoisuuden pohjalta tapahtuva yhteistyö. Lähtien vakiintuneesta puolueettomuuspolitiikastaan ja hyvien suhteiden ylläpitämisestä kaikkien valtioiden kanssa Suomen tulisi pyrkiä lisäämään järjestön yleiseurooppalaista luonnetta. Ottaen huomioon mm. Etykin puitteissa saavutetun laajan yhteisymmärryksen ihmisoikeuskysymyksissä, ovat edellytykset valiokunnan mielestä olemassa sopivien yhteistyömuotojen etsimiselle sosialististen maiden ja neuvoston välillä.

Hallitus on ilmoittanut, että tarkoituksena on allekirjoittaa Euroopan ihmisoikeussopimus samassa yhteydessä, kun Suomi liittyy Euroopan neuvostoon.

Valiokunta on edellä viitatussa mietinnössään todennut, että merkittävin ero Euroopan

ihmisoikeussopimuksen ja YK:n ihmisoikeussopimuksen välillä on oikeuksien toteuttamisjärjestelmässä. Eurooppalaisella sopimuksella luotiin Euroopan ihmisoikeustoimikunta ja ihmisoikeustuomioistuin valvomaan oikeuksien toteuttamista jäsenmaissa. Valiokunta korostaa tämän valvontajärjestelmän tärkeyttä. Valiokunnalla ei ole kuitenkaan ollut mahdollisuutta syventyä kaikkiin niihin oikeudellisiin ongelmiin ja sopimuksen vaikutuksiin, joita järjestelmän toimeenpano Suomen osalta saattaa aiheuttaa. Valiokunta pitää sen takia tärkeänä, että nämä vaikutukset selvitetään perinpohjaisesti ennen ihmisoikeussopimusta koskevan esityksen antamista eduskunnalle.

Valiokunta korostaa myös sitä, että Suomen tulisi mahdollisimman pian liittyä Euroopan sosiaaliseen peruskirjaan.

Herr talman! Utrikesutskottet har efter träget arbete under en månads tid i dag enats om ett betänkande, vari vi uttalar vår tillfredsställelse över att Finland nu ansluter sig till Europarådet. Finland skulle visserligen som en parlamentarisk demokrati redan i ett tidigare skede haft de formella förutsättningarna att göra detta. Utskottet betonar dock att beslutet måste ses i ljuset av grundlinjerna för Finlands utrikespolitik, att Finlands verksamhet inom organisationen skall bygga på dessa grundlinjer. Finland kommer när det ansluter sig till Europarådet att hålla fast vid sin neutralitetspolitik och sina nationella intressen.

Alla andra nordiska länder är redan medlemmar av Europarådet. Den parlamentariska församlingen erbjuder sålunda en naturlig fortsättning på samarbetet mellan nordiska parlamentariker inom en vidare europeisk ram. Finlands medlemskap förstärker möjligheten att föra fram de traditionella nordiska synpunkterna och värdena inför ett bredare europeiskt forum. Den parlamentariska församlingen är i likhet med Nordiska rådet endast ett rådgivande organ. Europarådets högsta beslutande organ är ministerkommittén, där Finland har möjlighet att delta i utvecklandet av organisationen. Det har framhållits i Europarådet att rådet i sina relationer till EG bör sträva efter att lägga huvudvikten vid det samarbete som ligger utanför den egentliga ekonomiska integrationen och som kompletterar denna. Efter att Finland nu anslutit sig till rådet är samtliga Efta- och Egländer medlemmar av Europarådet och Finland har möjlighet att delta i samarbetet inom rådet

ram mellan dessa länder. Utrikesutskottet instämmer i att tyngdpunkten i samarbetet inom rådet bör ligga på bildnings-, kultur-, mänskingskoräts-, ungdoms- och sociala frågor.

Herr talman! Här har i debatten från den lilla opposition som finns mot förslaget framförts kritiken att de östeuropeiska länderna inte inbjudits att ansluta sig som medlemmar till Europarådet. Nu är det möjligt att utvecklingen går därhän, att den parlamentariska demokratin vinner insteg i Östeuropa och att olika partier där vid val tävlar om platser i landets parlament. Det är åtminstone avsikten i Ungern. Enligt uppgifter som man har kunnat få torde möjligheten att Ungern anhåller om medlemskap i Europarådet inom en överskådlig framtid inte uteslutas. Detta som en liten tröst till rdm. Laine.

Lyhyesti, herra puhemies, ed. Laineelle. Se kehitys, jota hän toivoo — ja kenelläkään täällä ei varmaan ole mitään sitä vastaan — että Euroopan neuvostosta tulisi yleiseurooppalainen elin, että siinä olisivat sekä Länsi-Euroopan että Itä-Euroopan maat jäseninä, on ehkä toteutumassa, sikäli kuin sallitaan poliittista kilpailua eri puolueiden välillä myöskin niissä maissa, joissa näin vielä ei ole asianlaista. Unkarissa on jo vahva pyrkimys monipuoluejärjestelmän suuntaan, ja tietääkseni syksyllä on tarkoitus hyväksyä lainsäädäntö, joka sallii avoimen kilpailun eri poliittisten puolueiden välillä.

Ed. Kuuskoski-Vikatmaa (vastauspuheenvuoro): Herra puhemies! Ed. Melin esiteli valiokunnan mietintöä hyvin ansiokkaasti ja kävi läpi niitä tärkeitä näkökohtia, joihin minäkin voin täysin yhtyä. Hän esitteli mm. sitä, että meidän toimintamme Euroopan neuvostossa tietysti ankkuroituu Suomen puolueettomuuspolitiikkaan ja meidän kansallisten etujemme turvaamiseen.

Mutta kun me ajatteleme sitten Suomen toimintaa Euroopan neuvostossa, niiden uusien tavoitteiden osalta tämä valiokunnan mietintö on melko niukka. Täällä korostetaan sitä, että Euroopan neuvostosta pitäisi voida rakentaa entistä suuremmassa määrin yleiseurooppalainen foorumi. Mitä muuta me sitten asetamme oman toimintamme tavoitteeksi tulevina vuosina, olisin toivonut, että sitä olisi ulkoasiainvaliokuntakin voinut perusteellisemmin käsitellä. Mutta tässä erityisesti aikatekijä on tullut ongelmaksi, ja tältä osin täytyy todeta, että tulevia

vuosia silmällä pitäen valiokunnan mietintö on sittenkin aika vaatimaton.

Ed. Melin (vastauspuheenvuoro): Herra puhemies! Haluan ed. Kuuskoski-Vikatmaalle sanoa, että meillähän tulee olemaan runsaasti mahdollisuuksia täällä eduskunnassa myöskin tuoda esille näkemyksiä, konkreettisia ehdotuksia, sillä viisi kansanedustajaa plus viisi varamiestä edustaa meitä Euroopan neuvostossa. Sikäli kuin esimerkiksi ed. Kuuskoski-Vikatmaa ja allekirjoittanut emme ole siellä, niin voimme täällä Suomen eduskunnassa, kun ainakin kerran vuodessa käsitellään kertomusta siitä, mitä meidän edustajamme ovat siellä saaneet aikaan, samalla tavalla kuin keskustelemme esimerkiksi Pohjoismaiden neuvoston kertomuksesta, tuoda näkemyksiämme esiin. Me olemme nyt saaneet tärkeän vaikutuskanavan käyttöömmee. Käyttäkäämme sitä!

Ed. Kuuskoski-Vikatmaa (vastauspuheenvuoro): Arvoisa puhemies! Ed. Melinille toteaisin vain sen, että kun pitkän harkinnan jälkeen tämä askel on otettu, niin olisi ollut tietysti paikallaan, että siinä yhteydessä me olisimme asettaneet vähän pitemmän aikavälin tavoitteita omalle toiminnallemme. On aivan totta ja toivottavasti tulemme kaikki sitä mahdollisuutta käyttämään, että voimme sitten seurata työn kulkua ja asettaa silloin myöskin uusia tavoitteita, mutta tällaisella aika ratkaisevalla hetkellä olisi ollut hyvä katsoa pitemmälle. Se olisi ehkä antanut myöskin meidän valitsemillemme edustajille tietynlaista toiminnan suuntaviitaa.

Ed. Väänänen (vastauspuheenvuoro): Herra puhemies! Ed. Kuuskoski-Vikatmaa on puheenvuoroissaan korostanut sitä, että mietinnön lyhyen valmisteluajan vuoksi valiokunnalla ei ole ollut mahdollisuutta enemmän puuttua itse tämän tulevan työn sisältöön, substanssiin. Se on totta. On kuitenkin todettava, että sekä hallituksen esityksessä että myöskin valiokunnan mietinnössä nimenomaan todetaan, ulkoasiainvaliokunnan yhtyessä hallituksen esityksen sanamuotoon, että yhteistyön painopisteen tulee neuvostossa olla sivistys-, kulttuuri-, ihmisoikeus-, ympäristö-, nuoriso- ja sosiaalisuuskysymyksissä.

Minun mielestäni tämä kyllä antaa melko hyvän osviitan ja ohjeen Suomen valtuuskunnallekin paneutua Euroopan neuvoston työhön. Sitä paitsi siinä yhteistyössä, jota tähän asti on Suo-

men taholta harjoitettu Euroopan neuvoston kanssa lähinnä komiteatyöskentelyssä, on jo aika paljon osviittaa olemassa juuri meidän tulevalle linjalle.

Jos todellakin toimitaan sivistyksen, kulttuurin, ihmisoikeuksien, ympäristökysymysten, nuoriso- ja sosiaalikysymysten parissa, niin siinä suhteessa minusta on varsin turvallista lähteä tähän yhteistyöhön.

Ed. Virolainen: Herra puhemies! Ensinnäkin voin suurin piirtein yhtyä siihen puheenvuoroon, jonka ed. Melin ulkoasiainvaliokunnan varapuheenjohtajana täällä käytti selostaessaan ulkoasiainvaliokunnan mietintöä. Mutta siihen hän ruotsinkielisen puheensa osaan, jossa hän esitti edellytyksiä sosialistisille maille, kansandemokraattisille maille, millä edellytyksillä ne voisivat Euroopan neuvostoon liittyä, minä en yhdy. Katson, että se ei ole meidän tehtävämme, vaan se riippuu tietysti niistä neuvotteluista, joita asianomaiset sosialistiset maat, mahdollisesti omasta aloitteestaan, tulevat käymään Euroopan neuvoston kanssa. Minä en lähde siitä, että Suomi lähtee Euroopan neuvostoon asettamaan muille ehtoja, sulkemaan ovia. Päinvastoin meidän pitäisi siellä avata ovia, kun me pyrimme yleiseurooppalaisuuteen, mikä käsittääkseni oli myös ulkoasiainvaliokunnan yksimielinen kanta. Eurooppa ulottuu Atlantilta Uralille, ja kaikki rajat siltä väliltä pitäisi saada pois.

Minä ymmärrän, että ed. Laine on paljon varovampi kuin me toiset ulkoasiainvaliokunnan jäsenet, mutta minusta hän kyllä menee liian pitkälle, kun hän esittää tämän hallituksen esityksen hylättäväksi.

Minä, niin kuin sanoin, yhdyn pääosiltaan siihen selostukseen, jonka ed. Melin antoi, mutta kiinnitän huomiota vain eräisiin näkököhtiin, joita tässä painotan.

Ensimmäinen on juuri tuo yleiseurooppalaisuus. Nyt maailmassa tapahtunut liennytyskehitys on ulottunut myös Eurooppaan, mihin ed. Melinkin jo viittasi, ja on ainakin eräitä kansandemokraattisia maita, jotka ovat valmiit liittymään Euroopan neuvostoon.

Minulla oli tilaisuus Parlamenttien välisen liiton Suomen ryhmän edustajana olla matkalla viime joulukuun alkupuolella Moskovassa Neuvostoliiton korkeimman neuvoston liittoneuvoston puheenjohtajan Khristoradnovin kutsusta. Tapasin silloin neuvostoliittolaisia asiaintuntijoita, jotka sanoivat, että Euroopan yhteis-

työ ei ole tänä päivänä enää ollenkaan siinä määrin poliittiselle perustalle rakentunut kuin aikaisemmin, vaan Neuvostoliitossakin varsin suuri osa yleisestä mielipiteestä katsoo, että se on pääasiassa taloudellista yhteistyötä ja myös sosiaalista ja kulttuuriyhteistyötä. He Moskovassa ovat valmiit avaamaan ovia Neuvostoliiton ja Euroopan neuvoston välillä.

Samoin, kun meillä oli maaliskuussa Parlamenttien välisen liiton 81. vuosikonferenssi Budapestissä, joka järjestettiin liiton jo sata vuotta kestäneen toiminnan kunniaksi, unkarilaiset ilmoittivat, että heillä on hyvin voimakkaita pyrkimyksiä tulla mukaan eurooppalaiseen yhteistyöhön. He katsovat myös, että Euroopan neuvosto olisi tässä ensimmäinen askel, niin kuin se on muuten meidänkin kohdallamme.

Ilmeisesti myös Puolassa ja mahdollisesti eräissä muissakin sosialistisissa maissa on tällaisia samanlaisia pyrkimyksiä. Minun mielestäni ne ed. Laineen esittämät ajatukset, että on päästävä yleiseurooppalaisuuteen, ovat nyt hyvin ajankohtaisia. Minä voin vakuuttaa, että ainakin me keskustalaiset, jotka edustamme oppositiota, olemme — ja arvelen ulkoasiainvaliokunnan laidasta laitaan olevan — tässä asiassa ed. Laineen kanssa samaa mieltä. Mutta kun me olemme opposition edustajina valmiit hyväksymään hallituksen esityksen siinä muodossa kuin se esiintyy ulkoasiainvaliokunnan mietinnössä, me katsoimme, että tilanne Euroopan neuvostossa on viime vuosien aikana kokonaan muuttunut, niin kuin jo Moskovassakin sanottiin. Se ei ole enää läntisen Euroopan tai vielä vähemmän Atlantin liiton jokin apuelin, vaan siitä on muodostunut tosin tällä kertaa vasta länsieurooppalainen ja sitten Pohjoismaat käsittävä yleiseurooppalainen keskustelufoorumi, niin kuin me sanomme.

Minä yhdyn ed. Kuuskoski-Vikatmaahan siihen, että Suomella olisi pitänyt olla mahdollisuuksia määritellä hiukan tarkemmin, mihin seikkoihin me tulemme yleiseurooppalaisuuden lisäksi kiinnittämään erityistä huomiota. Meidän mietintömme perusteluissa sanotaan vain, että yhteistyön painopisteen tulisi olla sivistys- ja kulttuurikysymyksissä. Sivistys- ja kulttuuri nyt lienevät suunnilleen samaa. Minä sanoinkin valiokunnassa, että kai kulttuuri-ihmiset ovat yleensä myös sivistyneitä. Ainakin olettaisin. Kulttuuri-, ihmisoikeus-, ympäristö-, nuoriso- ja sosiaalikysymykset tulevat olemaan siellä pääasiassa esillä.

Niin kuin on sanottu, kyseessä on ensimmäi-

mäinen askel eurooppalaiseen yhteistyöhön; se ei ole kovin pitkä askel. Me valiokunnassa totesimme, että ei tästä voi odottaa eikä tästä tule mitään suuria tuloksia Suomenkaan kannalta. Mutta niin kuin sanottu, kun tämä askel otetaan, silloin pitäisi katsoa vähän tarkemmin ja määritellä, mihin me siellä pyrimme. Me valiokunnan jäsenet sitten lisäsimme mietintöön, että meidän on pidettävä kiinni paitsi yleiseurooppalaisuudesta, puolueettomuuspolitiikastamme ja kansallisista eduistamme.

Viime kuukausien aikana käydystä keskustelusta joskus on saanut sellaisen käsityksen, että täällä ollaan vähän liiankin innostuneita Eurooppaan menoon ja eurooppalaisuuteen. Josakin puheenvuorossani mainitsin, että monissa ratkaisuvaiheissa suomalaiset ovat olleet liian innostuneita Eurooppaan. En nyt erikoisesti halua mainita vuoden 1941 kesää, jolloin olimme myös niin innostuneita, että vasta vuonna 1944, kun alkoivat tykit jyskiä Kannaksella, herättiin. Jokainen askel, jonka otamme, pitäisi erittäin tarkkaan harkita.

Minusta on hyvä, kun mietinnössä sanotaan, että on pidettävä kiinni puolueettomuuspolitiikasta ja kansallisesta edusta. Meidän täytyy myös Eurooppaan mennessämme tarkoin valvoa, että me siellä valvomme omia etujamme. Ei kukaan muu niitä valvo, jos me emme valvo. Meidän täytyy pitää kiinni kansallisesta identiteetistämme, omasta kielestämme, omasta yhteiskuntajärjestelmästä, tavoistamme ja tottumuksista, tai jos me tämän unohtamme, me hyvin helposti uppoamme siihen suureen mereen, johon olemme jo menossa. Euroopan neuvoston alueella asuu 400 miljoonaa ihmistä — tavattoman suuri määrä.

Kun asiaan liittyy toinen lakiesitys, jolla meiltä viisi varsinaista ja viisi varajäsentä lähtee Euroopan neuvostoon, heillekin voisi antaa evästyksenä — heistä ainakin yksi näyttää olevan paikalla — sen, että muistaisivat joka päivä, joka ilta ja joka aamu — on täällä toisiakin — että edustamme Suomea, pientä viisimiljoonasta Suomen kansaa. Tietysti siellä suurilla maailman näyttämöillä joskus saattaa niin innostua, että lähtökohta unohtuu. Mutta toivoisin ja varmasti voimme uskoakin siihen, että suomalaiset muistavat aina, että he todella ovat Suomen kansan edustajia. Varmasti, vaikka asken sanoin, että ei pidä odottaa niin kovin suuria konkreettisia tuloksia, ne kysymykset, jotka on mainittu, ovat erittäin tärkeitä.

Minä vielä kiinnitän huomiota ympäristöky-

symyksiin. Euroopan neuvoston pitäisi niin nopeasti kuin mahdollista saada sellainen kansainvälinen sopimus, ettei mikään Euroopan maa saisi lähettää jätepäästöjään rajojensa ulkopuolelle. Se on eräs kaikkein kiireellisimpiä tavoitteita, joka yleiseurooppalaiselle politiikalle on lähivuosien aikana asetettava. Minusta on aivan oikein, että valiokunnan suuri enemmistö on asettunut kannattamaan hallituksen esitystä, ja minusta se oli vähän tarpeeton soraääni, kun ed. Laineenkin kanssa olimme asiasta suurin piirtein yhtä mieltä, että hän on vielä nytkin varovainen, esittää asiaa hylättäväksi. Olisi tietysti ollut paljon parempi, jos se olisi voitu aivan yksimielisesti hyväksyä.

Ed. Melin (vastauspuheenvuoro): Herra puhemies! Samalla tavalla kuin ed. Virolainen täällä sanoi siitä puheenvuorosta, jonka äsken pidin, että hän on valmis yhtymään lähes kaikkeen, vastaan samalla tavalla: Olen hyvin pitkälle samaa mieltä ed. Virolaisen kanssa hänen puheenvuorostaan. Mutta pieni asia ehkä kaipa pientä selittelyä. Kun ed. Laine vastalauseessaan edellyttää, että Suomen tulisi edellyttää Euroopan neuvoston luonteen muuttamista yleiseurooppalaiseksi, avoimeksi kaikille eurooppalaisille valtioille, haluan hänelle repliikinä sanoa, että sikäli kuin minä olen Euroopan neuvoston peruskirjan lukenut, siinä edellytetään poliittista pluralismia, siis monipuoluejärjestelmää. Tämä on tietysti sellainen ehto, jota me emme heti alkuun voi lähteä muuttamaan. Mutta haluan vakuuttaa ed. Virolaiselle: Hän tietää Ipu-ryhmän puheenjohtajana, että yhteistyö toisaalta Euroopan neuvoston ja toisaalta Itä-Euroopan maiden kanssa on kovasti vilkastunut viime vuosina. Se johtaa siihen, että Itä-Euroopan maista tullaan huomioitsijoiksi Euroopan neuvoston kokouksiin lähiaikoina.

Ed. Wahlström: Herra puhemies! Tällä hetkellä tapahtuu erittäin vilkasta kehitystä Euroopan yhdentymisessä. Eräät läntisen Euroopan maat ovat muodostaneet yhä tiiviimpään yhteistyöhön pyrkivän Euroopan yhteisön, jonka ulkopuolella on vapaakauppa-alue Efta. Euroopan yhteisön maiden tiivistäessä yhteistyötään Suomen hallitus nyt hakee keinoa julistaa yhteenkuuluvuuttaan Länsi-Eurooppaan, ja sen vuoksi liitytään myös Euroopan neuvostoon. Sinänsä tämä asia ei ole niinkään ongelmallinen, mutta hieman ihmetyttää tuo piirre julistaa kuuluvuutta nimenomaan Länsi-Eurooppaan.

Mikä Euroopan neuvoston tehtävä ja asema sitten tällä hetkellä on? Järjestöhän luotiin yhdeksi läntisen Euroopan linnakkeeksi. Nyt tilanne on kuitenkin selvästi muuttunut. Myös valiokunta on todennut Euroopan neuvoston luonteen muuttuneen. Järjestö on siis muuttunut, ei Suomi — ainakaan siinä mielessä, ettei se olisi aiemminkin kelvannut tämän järjestön jäseneksi. Itse asiassahan Euroopan neuvoston merkitys on jäänyt vähäiseksi. Taloudellinen yhteistyö tapahtuu täysin Euroopan yhteisön puitteissa, eikä Euroopan neuvosto enää ole aikaisempaan tapaan sosialistisia maita vastaan suuntautuva järjestö. Päinvastoin, niin kuin täällä on todettu, eräät sosialistimaat ovat pyrkimässä hyvinkin läheiseen yhteistyöhön Euroopan neuvoston kanssa.

Nythän Euroopan yhteisön maiden keskeiset kovat taloudelliset ja poliittiset asiat päätetään Euroopan yhteisön puitteissa. Länsi-Euroopan sotilaallinen yhteistyö tapahtuu Pohjois-Atlantin sopimusjärjestön Naton ja osin Länsi-Euroopan unionin puitteissa. Samoin kylmän sodan jyrkkä kahtiajako on ylipäänsä lieventynyt. Meillä on kaikki syyt odottaa, että niihin juoksuhautoihin ei enää palata.

Edellä oli niitä perusteluja, joiden vuoksi SKDL:n ryhmä näkee, että voidaan liittyä Euroopan neuvostoon. Mekin korostamme tietenkin sitä, että meidän kansallinen itsemääräämisoikeutemme, omat näkökohtamme tulevat tässäkin yhteydessä esiin.

Mielestäni Suomen pitää kaikissa yhteyksissä korostaa sitä, ettei se hyväksy neuvoston käyttämistä vastakkainasetteluun Euroopassa. Suomen tulee Euroopan neuvostoon liittyessään selkeästi ilmoittaa, että maamme ei osallistu turvallisuuspolitiikan käsittelyyn Euroopan neuvostossa. Sopimuksessahan varsinaisesti suljetaan puolustuskykyiset mutta vain puolustuskykyiset neuvoston asialistan ulkopuolelle.

Euroopan neuvostoa laajempaa eurooppalaisen yhteistyön muotona on syytä edelleenkin painottaa Euroopan turvallisuus- ja yhteistyökokouksen käynnistämää tapahtumaa. Etykin puitteissa voitaisiin myös tähdätä yleiseurooppalaiseen yhteistyöhön, vaikka Etykillä ei olekaan pysyvää organisaatiota.

Ihmisoikeussopimus on näkyvin seuraus, ulospäin näkyvin puoli Euroopan neuvostoon liittymisestä. Muodollisesti ihmisoikeussopimus on Euroopan neuvostosta riippumaton, mutta käytännössä sopimuksen hyväksyminen on

edellytys kuulumisellemme Euroopan neuvostoon. Siksi tässä yhteydessä on kriittisesti arvioitava myös ihmisoikeussopimusta, johon tämän jälkeen meidän kuitenkin tulee liittyä. Valiokuntahan korostaa, että sopimuksen oikeudellisia vaikutuksia ja seurauksia, ongelmia on selvitettävä perin pohjin siinä yhteydessä, kun päätetään toukokuussa allekirjoitettavan sopimuksen ratifioinnista eduskunnassa.

Ihmisoikeussopimuksellahan on hyvin merkittäviä periaatteellisia käytännön seurauksia, vaikka oikeastaan voisi sanoa, että Euroopan neuvoston ihmisoikeusjärjestelmä on vajavainen. Se merkitsee ihmisoikeuksien latistamista valtion ja yksilön välisiksi suhteiksi. Sen vuoksi olisi tärkeämpää sen selvittäminen, miten Suomen hyväksymä YK:n kansalais- ja poliittisia oikeuksia koskeva yleissopimus eli kp-sopimus ja taloudellisia, sosiaalisia ja sivistyksellisiä oikeuksia koskeva tss-sopimus saataisiin toimivaksi osaksi Suomen lainsäädäntöjärjestelmää eli Suomen perusoikeuksiksi. Nehän tarjoaisivat paljon laajemman pohjan perusoikeuksille. Olisi syytä harkita Suomen varaumaa siitä, että Suomi soveltaa ihmisoikeussopimusta vain yhdessä tss-sopimuksen kanssa niin, että ihmisoikeussopimusta me tulkitsemme ja noudatamme sen valossa.

Mietinnössään valiokunta aivan oikein korostaa, että Suomen tulisi mahdollisimman pian liittyä Euroopan sosiaaliseen peruskirjaan. Ehkä sillä voitaisiin hieman tasapainottaa yksi-puolista ihmisoikeussopimusta.

SKDL:n eduskuntaryhmä on joitakin aikoja sitten esittänyt kattavan perusoikeussäännösten säätämistä korvaamaan hallitusmuodossamme suppeita perusoikeuksia. Tähän ei ole erityistä kiinnostusta syntynyt hallitusryhmissä. Asiallisesti tässä yhteydessä ja muodollisesti myöhemmin ihmisoikeussopimusta käsiteltäessä eduskunnan pitäisi niellä melko vajavainen perusoikeuspaketti.

Erittäin ongelmallista on se, että ihmisoikeussopimus antaa päätösvallan Suomen ulkopuoliselle tuomioistuimelle. Kuitenkin arvointivalan pitäisi olla eduskunnan perustuslakivaliokunnalla. Ihmisoikeussopimushan nimittäin on sikäli merkittävä, että se muodostaa käytännössä seuranta- ja valvontajärjestelmän. Euroopan ihmisoikeustuomioistuin on valtioita sitova laitos. Sen vuoksi tietysti Suomen lainsäädännösäkin on tarkistettava monia eri kohtia.

Me olemme aikaisemminkin kritisoineet sitä, että Euroopan neuvoston ihmisoikeussopimus

ei kuitenkaan toisaalta turvaa ihmisoikeuksia. Klassisena esimerkkinä on käytetty esimerkiksi Turkiaa ja toisaalta Länsi-Saksan virkakieltoa. Monet asiantuntijat ovat sitä mieltä, että virkakieltopäätös on määrätynlainen tahra ihmisoikeussopimuksessa. Saksan liittotasavallastahan valitti sekä NPD:n että DKP:n jäsen, siis nationalistipuolueen ja kommunistipuolueen jäsen. Ihmisoikeustoimikunta katsoi päätökseksi sen, että kommunistia kohdeltiin väärin, loukattiin sananvapautta, mutta ihmisoikeustuomioistuinn taas katsoi, ettei ihmisoikeuksiin kuulu oikeutta päästä julkiseen virkaan. Mutta näköjään siihen kuuluu vapaus poliittisella mielipiteellä syrjäyttää ihminen julkisesta virasta.

Kokemukset tällaisesta perustuslakituomioistuintimesta, joka tässä tapauksessa on siis ylikansallinen, osoittavat, että ne ikään kuin oikeuden valekaapuun kietoutuneena säätävät lakeja, vaikka väittävät niitä vain soveltavansa. Tosi-asiassa syntyy lainsäädäntöä. Perustuslakituomareiden valinta on yhtä suuri poliittinen kamppailu kuin eduskuntavaalit, mutta näitä tuomareita ei valitse ja erota kansa.

Minusta aika havainnollinen esimerkki on se, mitä tapahtuu tällä hetkellä, miten perustuslakia tai ihmisoikeussopimusta soveltava tuomioistuin tosiasiassa säätää lakeja. Näin tapahtuu tällä hetkellä Yhdysvalloissa, tai Yhdysvaltain korkein oikeus on hyvä esimerkki. Se tulkitse muutama vuosi sitten abortin lailliseksi. Sen jälkeen äärivanhoilliset presidentit ovat nimittäneet tulkitsijoiksi omiaan, ja nyt laskeskelaan, että abortin vastustajilla olisi enemmistö. Siis perustuslain kirjainta muuttamatta kyseinen tuomioistuin tosiasiallisesti muuttaa lakia, vaikka sanoo lakia vain tulkitsevänsä. Tässä on ongelma silloin, kun ihmisoikeussopimukseen liitytään. Siitä asiasta ja muistakin tähän sopimukseen liittyvistä asioista valiokunta ei todellakaan kovin perusteellisesti pystynyt keskustelemaan.

Herra puhemies! Tämän asian käsittely on ollut hätäistä eduskunnassa ja osoittaa, että eduskunnalle ei tässä oikein paljon arvoa ole annettu. Vastaisuudessa jotta eduskunta voisi seurata tapahtumia, tulisi eduskunnan voida jatkuvasti tosiasiallisesti seurata neuvoston toimintaa, tietenkin niiden edustajien kautta, jotka siellä ovat, mutta myös sillä tavoin, että kyllin perusteellisesti käsitellään Suomen valtuuskunnan kertomusta eduskunnassa.

Hyväksyessään tämän mietinnön SKDL:n eduskuntaryhmä edellyttää, että Suomi lähes-

tyessään Euroopan neuvostoa, liittyessään siihen, ilmoittaa, että me emme osallistu turvallisuuspolitiikan käsittelyyn neuvoston työn yhteydessä, ja toisaalta, että ihmisoikeussopimuksen yhteydessä tehdään varauma, jonka mukaan Suomi noudattaa sitä vain samanaikaisesti YK:n tss-sopimuksen kanssa.

Ed. Pystynen: Herra puhemies! Euroopan neuvoston päämäärä on perussäännön 1. artiklan mukaan luoda läheisempi yhteys sen jäsenvaltioiden välille sellaisten ihanteiden ja periaatteiden turvaamiseksi ja toteuttamiseksi, jotka ovat niiden yhteistä perintöä, sekä niiden taloudellisen ja yhteiskunnallisen kehityksen edistämiseksi.

Olen yrittänyt perehtyä ilmaisun sisältöön lueskelemalla Euroopan neuvostoa käsitteleviä tekstejä ja keskustelemalla myös Euroopan neuvoston jäsenvaltioiden edustajien kanssa. Olen kysynyt, mitä he katsovat tuon yhteisen perinnön näillä mailla olevan, jotka tällä tavalla liittyvät yhteen ajamaan näitä ihanteita ja periaatteita. Jokseenkin yksiselitteisesti olen saanut sen vaikutelman, että keskeisenä siinä on parlamentaarinen demokratia kaikkine siihen yleisesti liitettävine ilmiöineen, eli ihmisoikeudet, kansalaisvapaudet, uskonnonvapaus, poliittiset oikeudet, yhdistymisvapaus jne., joita läntisissä demokratioissa on aikojen kuluessa kehittynyt ja joita nykyisinkin vain lujitetaan ja joita kaikissa läntisen parlamentaarisen demokratian maissa Euroopassa kunnioitetaan ja joissa ne ovat voimassa.

Tältä kannalta mielestäni Suomen olisi pitänyt liittyä Euroopan neuvoston jäsenyyteen tuon kaltaiset ehdot täyttävänä yhteiskuntana jo kauan sitten edistämään noita ihanteita. Mutta niin kuin kaikki hyvin tiedämme, se ei ole ollut mahdollista meistä riippumattomista syistä. On erinomainen asia, että se nyt on mahdollista. Voidaan ehkä sanoa niinkin, että tämä oli hyvin korkea aika eräiltä kannoilta, että Suomi ryhtyi tähän hankkeeseen ja ilmoitti halukkuutensa, siltä kannalta mm., että eräät jo ennättivät kysellä yksittäisissä keskusteluissa mutta myös julkisesti, käykö niin, että esimerkiksi Unkari ennättää Euroopan neuvoston jäseneksi aikaisemmin kuin Suomi.

Mielestäni tuota tavoitetta ajatellen ja Suomen omaa kansallista yhteiskunnallista demokratiaa ajatellen ja sen kehittymistä ajatellen on hyvä, että Suomi on ennättänyt edes tässä vaiheessa noiden kansojen joukkoon. Suomi on

monessa mielessä jopa edelläkävijä demokration alueella näiden maiden joukossa. Tämä todettiin mm. siinä kokouksessa, jossa ed. Karkisen kanssa saimme olla Strasbourgissa kuuntelemassa sitä keskustelua yleiskokouksessa, jota käytiin Suomen hyväksymisestä Euroopan neuvoston jäseneksi. Siellä muutamissa puheenvuoroissa korostettiin muun muassa sitä, että ensimmäisenä maana Euroopassa Suomi on antanut äänioikeuden myös naisille, ja puhujat muistuttivat — jopa raportöörit olivat omaan raporttiinsa ottaneet maininnan siitä — että Suomi oli toinen maa maailmassa, joka tämän oikeuden antoi.

Tuon istunnon jälkeen, kun suomalaisten kunniaksi Euroopan neuvosto tarjosi lounaan, minulla oli siellä tilaisuus käyttää meidän puolestamme puheenvuoro, jossa kerroin, että halusin hieman korjata tuota näkemystä Euroopan neuvoston jäsenmaiden kesken. Sanoin, että mielestäni Suomi ansaitsee kyllä kunnian siitä, että se oli ensimmäinen maa maailmassa, joka antoi naisille äänioikeuden. Nimittäin se maa, jonka sanotaan antaneen sen ennen Suomea eli Uusi Seelanti, antoi todellakin äänioikeuden naisille viime vuosisadan lopulla, kun Suomi antoi sen vuonna 1906, mutta uusiseelantilaiset antoivat naisille oikeuden vain äänestää miestä. Siellä ei toteutettu samanaikaisesti vaalioikeutta, eli että nainen olisi voinut myös tulla valituksi parlamenttiin, kun taas Suomessa nainen sai oikeuden äänestää joko miestä taikka naista ja samassa yhteydessä myös miehet saivat oikeuden äänestää naista. Tässä mielessä täydellisen äänioikeuden Suomi ensimmäisenä maailmassa antoi naisille. Tältä kannalta mm. ja monelta muulta kannalta Suomi parlamentaarisen demokration kehittämisen kannalta on jopa uranuurtaja Euroopassa ja maailmassa.

Se, että Suomi on puuttunut tähän saakka tästä yhteisöstä, ei luonnollisesti ole ollut meille millään tavalla myönteinen asia. Se on herättänyt yleensä kielteistä, mutta kyllä myös ymmärtävää ihmettelyä. Siitä on myös ollut seurauksena ne monet kielteiset luulot, väitteet ja asenteet, joita meihin on muualla kohdistettu. Nyt nekin poistuvat. (Ed. Laine: Se oli Kekkosen ja Koiviston kanta!)

Euroopan neuvoston piirissä onkin tähän saakka sanottu, että Euroopan neuvoston jäsenmaat käsittävät demokraattisen Euroopan miinus Suomi. Äskен mainitsemassani kokouksessa tuotiin ilo julki myös sen vuoksi, että tä-

män jälkeen he voivat puhua yhtenäisestä demokraattisesta Euroopasta. Noissa puheenvuoroissa käytettiin jopa meille varsin imartelevaa sanontaa, että kun Suomi nyt liittyy jäseneksi, se vihdoin ottaa paikkansa demokraattisen perheen yhteisessä pöydässä. Näin Suomen poissaolo on nähty Euroopan neuvoston edustajien piirissä.

Täällä on eräissä puheenvuoroissa, ainakin ed. Laine, moitittu Euroopan neuvostoa ja meidän täällä tapahtunutta käsittelyämme siitä, että emme ole riittävästi korostaneet vaatimustamme siitä, että Euroopan neuvosto olisi riittävän myönteinen sosialististen maiden suuntaan. Niin kuin hallituksen esityksestä ja myös valio-kunnan mietinnöstä näkyy, jo 1960-luvulta alkaen Euroopan neuvoston piirissä on nimenomaan korostettu myönteistä suhteiden hoitamista sosialistisiin maihin.

Ed. Virolainen moitti ed. Meliniä puheenvuorossaan siitä, pitääkö meidän antaa ehtoja sille, ketkä voivat liittyä Euroopan neuvostoon. Haluaisin tähän todeta, että se ei ole meidän eikä minkään muunkaan Euroopan neuvoston jäsenmaan asia, koska ehdot on sanottu perussäännössä: jokainen valtio, joka täyttää mainitut ehdot, on siis parlamentaarinen demokratio, joka hyväksyy laillisuusperiaatteen ja jossa kansalaiset saavat nauttia ihmisoikeuksia ja perusvapauksia jne.

Käsitteiden tulkinnan rajoissa tietenkin jokainen jäsenmaa joutuu sanomaan kantansa — niin kuin Suomesta sanottiin aikanaan — kun jokin vielä jäsenyyden ulkopuolella oleva maa jäsenyyttä haluaa: onko käsitys sen yhteiskunnasta nuo ehdot täyttävä vai ei? Kyllä Suomikin tulevaisuudessa joutuu oman käsityksensä niistä yhteiskunnista sanomaan, joiden maat tulevat pyrkimään Euroopan neuvoston jäseneksi. Ja näyttää siltä, että Unkari on ainakin lähitulevaisuudessa yksi sellainen, ainakin sieltä on sel-laisia viestejä kuulunut.

Sikäli kuin olen keskustellut Euroopan neuvoston parlamentaarikkojen kanssa, kyllä yleinen pyrkimys siellä on todellakin se, että Euroopan neuvosto tulisi kattamaan noilla määritellillä hyväksyttävästi toteutuvan yhtenäisen Euroopan Atlantilta Uralille. Ei siitä ole vähäisintäkään epäilystä. Ja silloin tietenkin Suomen mukanaolo on omiaan vielä jouduttamaan asennoitumista tähän kysymykseen, jos siellä todellakin sellaisia edustajia tulisi valituksi, jotka eivät tällä tavalla ajattele.

Ja kun Suomea arvioitiin jäsenkelpoisuuten-

sa kannalta viime syksynä mainitsemaani koukussa, siellä nimenomaan kiinnitettiin huomiota puheenvuoroissa siihen, että Suomella on pitkäaikaiset suhteet Neuvostoliittoon ja muihin sosialistisiin maihin ja että suomalaiset tuntevat hyvin nämä yhteiskunnat, ja he toivovat, että Suomi antaa merkittävän panoksen juuri myös näiden suhteiden rakentamisessa Euroopan neuvoston maiden ja sosialististen maiden välillä.

En näin ollen voi lainkaan yhtyä siihen kritiikkiin, jota ed. Laine puheenvuorossaan tästä asiasta äsken mainitsi. En tiedä, mihin hänen kantansa tuossa asiassa perustuu, kun neuvoston kanta on lausuttu julki monissa asiakirjoissa, hallituksen esityksessä ja yksittäisten Euroopan neuvoston edustajien puheenvuoroissa. (Ed. Laine: Aivan päinvastoin!) Siellä on tietenkin sellaisiakin henkilöitä saattanut olla puhumassa, niin kuin sekin, johon ed. Laine viittasi puheenvuorossaan jonkun virkamiehen osalta, mutta ne ovat yksittäisiä mielipiteitä. Euroopan neuvoston yhteisökanta on kyllä toinen, samoin useimpien jäenten, ja veikkaisin, että kaikkien jäsenmaiden kanta on tämä, minkä äsken tässä sanoin.

Ed. Virolainen (vastauspuheenvuoro): Herra puhemies! Minusta ed. Pystynen liikaa korosti Euroopan neuvoston piiristä esitettyjä muka kielteisiä mielipiteitä meihin nähden, kun me emme liity. Me itse päätämme, milloin me liitymme johonkin elimeen. Myös me olemme aika tarkoin harkinneet, milloin liitymme Euroopan neuvostoon. Minä sanon ed. Pystyselle, että se, että me nyt liitymme, johtuu siitä, että Euroopan neuvosto on muuttunut aika paljon siitä, mitä se oli aikaisemmin.

Minusta ei pidä yleensä lähteä korostamaan eroavaisuutta, joka on Euroopan läntisten ja itäisten maiden välillä. Niiden välisen eroavaisuuden täytyy pienentyä myös täällä toisella puolella, jos me aiomme päästä yhtenäiseen Eurooppaan, eikä voida lähteä siitä, mikä minun korviini vähän kävi jo ed. Melinin puheenvuorosta: kun me nyt menemme neuvostoon, niin me olemme onnellisia, kun pääsemme etuoikeutettujen seuraan, ja katselemme näitä muita vähän niin kuin nenänvartta pitkin. Ei sillä tavalla voi tähän suhtautua, vaan pitää yrittää itse omalta osaltaan vaikuttaa, että tämä jyrkkä kah-tiajako vähenisi, ja kyllähän Euroopan neuvostossa nykyäänkin on sellaisia jäseniä, joissa ei demokratia niin kauhean pitkälle ole toteutettu.

Ed. Paasilinna (vastauspuheenvuoro): Herra puhemies! Lisäyksenä ja toisaalta tyytyväisenä totean, että ed. Pystynen painotti näkökantaa Atlantilta Uralille, mutta silloin on kyttävä, mitä se sisältää. Sisältääkö se hampurilasketjun Atlantilta Uralille? Tämä on suuri ongelma ja kysymys, jota täytyy myös suomalaisten katsoa. Nyt ylikansalliset yhtiöt ovat paljon voimakkaampia yhteistyöeliminä kuin konsanaan parlamentit Euroopassa. Yksi yhtiö on liikevaihdoltaan laajempi kuin Egypti. Sillä on tosiaikainen verkko yli Euroopan ja yli koko maailman, ei ainoastaan Euroopan. Tällaiset kysymykset ovat niitä, jotka liittyvät valiokunnanakin tässä mietinnössään kivuliaasti mainitsemaan kulttuuriin, ympäristökysymykseen, sivistykseen ja ihmisoikeuksiin jnp. Näillä on suuri merkitys, mutta parlamentaarikkojen ja parlamentaaristen elinten Euroopan tasolla täytyy saada valtaa, voimaa ja tehoa toimintaansa.

Ed. Pystynen (vastauspuheenvuoro): Herra puhemies! Ihmettelen, että ed. Paasilinna viittasi yleiseurooppalaisuuden asiasisällöstä puhuessaan tuollaisiin seikkoihin. (Ed. Virolainen: Hampurilaisiin!) Eihän Euroopan neuvosto ole ylikansallisten yhtiöiden yhteisö, vaan se on valtioiden ja sillä tavalla kansojen yhteisö, ja ne kohdat, joita sen perussäännöstä lainasin äsken, tietenkin ilmaisevat sen, missä asioissa tämän yhteisyyden tulee vallita. Yhdyn ed. Virolaisen kantaan siinä, että meidän pitää pyrkiä edesauttamaan yhtenäisen Euroopan syntymistä niin, että siinä kansalliset edut ja kansalliset perinteet otetaan kohtuullisessa määrin huomioon ja että erilaiset yhteiskunnat voivat tulla keskenään yhteistyöhön ja edistää niitä arvokkaita asioita, joita perussäännössä mainitaan.

Ed. Paasilinna (vastauspuheenvuoro): Arvoisa puhemies! Nyt lähdin siitä, että esimerkiksi ympäristökysymykset ovat seurausta tällaisten yhtiöiden toiminnasta. Kun piippu tuottaa savua, häkää, niin se on yli rajojen hyvin nopeasti. Tässä mielessä ne liittyvät Euroopan parlamentaarikkojen yhteistoimintaan. Kunhan ei kävisi sillä tavalla, että kun me sinne menemme kansainvälisyyden nimissä, jota puolustan, me istuisimme ikään kuin varpuset oksalla samaan aikaan, kun monitoimikone kaataa pesäpuuta. Näin ei, vaan kansallinen yhteistyö on toimintaa aktiivisesti myös meidän taholtamme tosi suurissa kysymyksissä, ja tätä minä puolus-

taisin ja pitäisin hyvänä ajatuksena nyt, kun neuvostoon liitymme.

Ed. Virolainen (vastauspuheenvuoro): Herra puhemies! Minä yhdyin täysin siihen, mitä ed. Paasilinna sanoi, ja hänhän toi nämä ajatukset esille jo ulkoasiainvaliokunnassa. Meidän pitää parlamentaarikkoina kiinnittää näihin asioihin aivan erityistä huomiota. Toistan sen, minkä sanoin, että ei se, että me menemme Euroopan neuvostoon ja otamme ensimmäisen askeleen kohti yhtynyttä Eurooppaa, saa meidän mielipiteitämme hämärtää, vaan meidän pitää pitää päämme kylmänä ja muistaa, että me edustamme todella kansaa ja parlamenttia. Parlamenttien pitää päästä vaikuttamaan näihin asioihin, mihin ed. Paasilinna viittasi.

Ed. Väänänen (vastauspuheenvuoro): Arvoisa puhemies! Kun täällä on viimeisissä puheenvuoroissa korostettu parlamentaarikkojen merkitystä Euroopan neuvostossa, haluaisin todeta, että meillä on jonkinlaista kokemusta pohjoismaisessa yhteistyössä jo siitä, mikä on parlamentaarikkojen osuus ja mikä on ministerineuvoston osuus. Yhteistyötä Pohjoismaiden neuvostossa tehneenä täytyy sanoa, että me parlamentaarikot emme aina ole kovin tyytyväisiä siihen osuuteen, joka parlamentaarikoilla on.

On todettava tästä Euroopan neuvostostakin, että Euroopan neuvoston korkein päättävä elin ja samalla hallitusten välinen yhteistyöelin on ulkoministereitten muodostama ministerikomitea. Se tekee päätöksensä parlamentaarisen yleiskokouksen suosituksesta tai jäsenmaiden hallitusten esityksestä, niin että kovin suuria odotuksia ei voida parlamentaarikkojen työhön panna siitä huolimatta, että ymmärrän sinne lähtevien Suomenkin parlamentaarikkojen tekevän parhaansa Euroopan neuvostossa.

Lohdutus tosin on siinä — tämä todettakoon myös aikaisemmille puhujille — että ministerikomitean tärkeimmissä poliittisissa kysymyksissä päätökset on tehtävä yksimielisesti, ja jos nämä eivät esimerkiksi Suomen kannalta ole sopivia ja oikeiksi katsottuja, vaan ovat esimerkiksi kansallisia etujamme vastaan, niin nämä suositukset koskevat vain niitä valtioita, jotka ovat osallistuneet äänestykseen. Päätös ei siis sido äänestyksessä pidättyneitä.

Ed. Laine: Herra puhemies! En ole lukeut Euroopan neuvostolle mitään ikuista tuomiota puheenvuoroissani. Voi hyvinkin olla,

että vuoden taikka kahden päästä käsitykseni on toinen, ja se riippuu Euroopan neuvoston kehityssuunnasta. Ed. Pystynen antoi kyllä perusteettoman kauniin kuvan tuon järjestön kehityssuunnasta. Jos, ed. Pystynen, Euroopan neuvosto olisi 60-luvulta alkaen pyrkinyt siihen, mitä sanoitte, niin mistä se johtuu, että presidentti Kekkonen ja sittemmin presidentti Kivisto aivan viime aikoihin saakka ovat olleet sitä mieltä, ettei Suomen pidä liittyä Euroopan neuvostoon? Sehän olisi ollut käsittämätöntä, jos asia olisi ollut niin kuin ed. Pystynen äsken väitti, mutta minun on pakko tässä todeta, että ed. Pystynen joko ei tunne asiaa tai hän luulee väärin, viittaaan nyt erääseen pääministerin puheenvuoroon täällä eduskunnan valtioneuvoston kyselytunnilla. (Ed. Väänänen: Sinänsä varsin ihmeellistä! — Ed. Virolainen: Pääministerin puheenvuorot!)

Kiinnitän huomiota siihen, että olen vastalauseessani sanonut, että ei tässä vaiheessa ole syytä liittyä ja että Suomen olisi tullut nämä edellytykset ensin selvittää, enkä tässä nyt erityisesti ole syyttänyt Suomea siitä, ettei Suomi pyrkisi yleiseurooppalaiseen yhteistyöhön, vaan olen kohdistanut kritiikkini siihen, että Euroopan neuvosto ei ole tässä pyrkimyksessä ollut aktiivinen, vaan vieläkin asettaa rajoja.

Kysymykset siitä, ollaanko täysjäsen Euroopan neuvostossa tai onko kontakteja ja yhteistyötä tämän järjestön kanssa, ovat kaksi täysin toisistaan poikkeavaa asiaa. Ei niitä voi pitää saman kaltaisina, ja mielestäni Suomi olisi voinut jatkaa siten kuin nyt on jatkettu eikä tämä jäsenyysuhde olisi ollut välttämätön.

Kun ed. Pystynen sanoi, että se oli joku Euroopan neuvoston virkamies, joka puhui jotakin puolilööperiä, niin se oli nimenomaan Euroopan neuvoston poliittisen osaston johtaja, joka lausui viime syyskuussa Turun Sanomille, että mikään Itä-Euroopan maa ei ole jäsenkelpoinen Euroopan neuvostoon. Ei hän ole mikään vähämerkityksinen pikkuvirkamies, vaan poliittisen osaston johtaja. Kyllä kai hän tietää, mitä puhuu ja mikä on Euroopan neuvoston kanta.

Olen vastalauseessani korostanut sitä, että valiokunnan olisi tullut ennen liittymispäätöksen hyväksymistä selvittää Euroopan neuvoston tuleva luonne ja nimenomaan suhtautuminen yleiseurooppalaiseen yhteistyöhön siten, että portit avautuisivat sosialistisille maille. Tämä on mielestäni tärkeä kysymys. Ei tässä voida pelkästään viitata peruskirjan säännöksiin. Ne

peruskirjan säännökset sallivat Turkin mukana olon Euroopan neuvoston jäsenenä, ja mikä demokraattinen maa Turkki on ollut (Ed. Virolainen: Mitkä ihmisoikeudet siellä on?) vuosien aikana — ja minkälaiset ovat siellä ihmisoikeudet? Linnassa siellä on pistetty, kun on toista mieltä ollut hallitsevan diktaattorin kanssa. (Ed. Virolainen: Kansanedustajiakin on pistetty linnaan!) Siis Turkki kelpaa, mutta eivät sosialistiset maat. Eikö Ed. Pystynenkään näe tässä mitään epäjohtonmukaisuutta?

Herra puhemies! Totean vielä lopuksi Euroopan ihmisoikeussopimuksesta, joka mielestäni sisällöltään on hyvä asiakirja, että sen tulkinnoista kukaan ei voi olla varma. Tiedetään esimerkkejä siitä, miten ihmisoikeustuomioistuinten ovat hyväksyneet virkakieltojärjestelmän, puhelinten salakuuntelun, miten ne ovat vaikuttaneet esimerkiksi Ruotsin lainsäädäntöön ja omaisuuden suojaa koskeviin ratkaisuihin. Ei siellä kaikki ole positiivista kansalaisten perusoikeuksien kannalta, vaan tulkintaa on voitu käyttää jopa kansalaisten perusoikeuksia ja perusvapauksia vastaan. Sen takia olen korostanut sitä, että tätä kysymystä olisi pitänyt enemmän tutkia ja esimerkiksi selvittää se, mihin Suomi aikoo pistää varauksia. Käyttääkö Suomi varauksia, mihin se niitä käyttää, minkälaisiin pykäliin? Kun maaliskuun 8 päivänä täällä puhuin, niin sanoin tältä osin käsitykseni, että ei varauksia kohtiin, joiden tarkoituksena on laventaa ja parantaa ihmisten oikeuksia ja vapauksia, mutta kyllä varauksia niihin artikloihin, joissa YK:n hyväksymä ihmisoikeussopimus siirretään toissijaiseksi, annetaan kohtuuton suoja suuromaisuudelle ja turvataan taivaskanavien avaaminen sotapropagandalle, jota myös on aiheellista pelätä.

Herra puhemies! Selvyiden vuoksi ehdotan, että hallituksen esitykseen ja valiokunnan mietintöön sisältyvä hyväksymisponsi hylättäisiin.

Ed. Pystynen (vastauspuheenvuoro): Herra puhemies! Haluan vastata ed. Laineen äsken minulle osoittamiin kommentteihin. Voin lainata täältä hallituksen esityksen perusteluista sivulta 7 Euroopan neuvoston ulkosuhteet, jossa todetaan: "Euroopan neuvosto on jo 1960-luvulta lähtien pyrkinyt kehittämään suhteitaan Euroopan sosialistisiin valtioihin." Enempää en minäkään puheenvuorossani sanonut. Se, mitä koko ajan on tapahtunut, on ollut myönteistä, ja tällä hetkellä asia on ymmärtääkseni niin kuin äsken sanoin.

Jos tuo mainittu poliittisen osaston johtaja onkin todennut, että mikään sosialistinen maa ei ole kelvollinen jäseneksi, niin sen täytyy olla hänen tulkintansa tuon perussäännön ehdoista. Luulen, että sosialistisissa maissakin tämä on tulkittu samalla tavalla, koska kukaan niistä ei ole edes anonut jäsenyyttä, paitsi Unkari, joka nyt on toteuttamassa juuri niitä uudistuksia, jotka tekevät sen kelvolliseksi. Unkarilaiset ovat myöntäneet, että he mielellään tekevät nämä ja haluavat tulla Euroopan neuvoston jäseneksi. Minulla on sellainen käsitys, että sama ajattelu on jo ainakin eräissä muissa ellei monissa muissa sosialistisissa maissa. Tervehdin henkilökohtaisesti tätä kehitystä erittäin myönteisesti ja toivon, että pian voimme kaikki kuulua Euroopan neuvostoon Euroopassa.

Mitä taas tulee Turkkiin, niin en tunne tarkasti Turkin olosuhteita, mutta minulla on sellainen käsitys, että silloin kun Turkki tuli Euroopan neuvoston jäseneksi, se täytti nuo ehdot. Sen jälkeen kehitys on mennyt siihen, että Euroopan neuvoston piirissä on keskusteltu tietäkseni Turkin erottamisesta. Eräs toinen jäsenmaa tuli erotetuksi vastaavanlaisen kielteisen kehityksen vuoksi, mutta se havaittiin virheeksi. Silloin ei ole mitään mahdollisuutta vaihtaa tämän jäsenmaan kehitykseen. Sitä varten Turkkia ei tietäkseni ole erotettu.

Ed. Almgren: Herra puhemies! Ulkoasiainvaliokunnassa esitettiin perusteltua kritiikkiä kiireistä aikataulua kohtaan. Katsottiin erittäin laajasti ja yksimielisesti, että on kohtuutonta, että valtiosopimusten kaltaiset asiakirjat käsitellään niin nopeasti kuin nyt on tapahtunut. Saattaa kuitenkin olla, että käsittelyaikataulu muodostui kiireiseksi ja hätäiseksi meistä riippumattomista syistä. Voi olla niinkin, että Suomessa vierailleet Euroopan neuvoston raportööri, itävaltalainen ja norjalainen, laativat niin yksityiskohtaisen ja hyvän raportin, että jo sen laatiminen ja käsittely Euroopan neuvoston elimissä vei aikaa niin paljon, että siellä tehdyt päätökset viivästyivät ja aiheuttivat näin ollen haittaa meidän käsittelyjärjestyksellemme. Kun jollakin tavoin oli kuitenkin ajateltu, että tuo juhlapäivä 5.5.1989 olisi sopiva Suomen lopulliselle liittymiselle, niin ulkoasiainvaliokunta pyrki omasta puolestaan sanelemastaan kritiikistä huolimatta siihen, että mietintö olisi eduskunnan käsiteltävänä niin, että ennalta ajateltu juhlapäivämäärä myöskin pääsisi toteutumaan.

Toisaalta on todettava, että liittyminen Eu-

roopan neuvostoon ei kovin suurta mielenkiintoa eduskunnassa ole saanut osakseen. (Ed. Virolainen: Ei ole!) Salissa on tälläkin hetkellä kovin vähän edustajia. Saattaa olla, että jotkut seuraavat mielenkiinnolla radioitten välityksellä tätä meneillään olevaa keskustelua. Mutta selaista kiihvautta, jota ristiriitainen esitys aiheuttaa, täällä ei nyt kuitenkaan ole ollut. Saattaa siis olla että tämä mielenkiintoinen puuttuminen on vain osoitus siitä, että asiaa pidetään niin itsestään selvänä (Ed. Laine: Suurin osa ei tiedä, että asia on esillä!) — Minä toivon, että ed. Laine on väärässä ja että edustajat hyvin tietävät, mistä on kysymys ja pitävät asiaa sanoisinko luonnostaan niin itsestään selvänä, että siitä syystä arvelevat, että asiantuntijat sanelevat sen, minkä katsovat aiheelliseksi ja muut nykyttävät päätään. (Ed. Virolainen: Näin on!)

Euroopan neuvoston peruskirja on syntynyt ajankohtana, jolloin Euroopassa puhalsivat kylmän sodan tuulet, ja poliittinen tilanne oli myös Suomen näkökulmasta katsottuna ikävä monella tavoin. Emme nyt kuitenkaan voi mitään sille peruskirjan säädökselle, että jäseniksi pääsevät monipuoluejärjestelmää ja parlamentarismia harjoittavat maat. Tässä valossa on ilman muuta selvää, että Suomi on jo vuonna 1949 täyttänyt ehdot. Eihän siitä voi olla kiistaa. Eräissä asiakirjoissa on viitattu siihen, että puolueettomuuttaan tiukasti varjeleva Sveitsi liittyi jo vuonna 1963 ja että siitä ajankohdasta lähtien on ikään kuin odottamalla odotettu, milloin Suomikin liittyisi tähän erurooppalaiseen perheeseen siten, että se on Euroopan neuvoston täysivaltainen jäsen. (Ed. Laine: Sveitsi ei ole vielä YK:ssa!) — Se on kyllä totta, ed. Laine. Me olemme siinä suhteessa edellä, että me liityimme jo 1950-luvun puolivälissä, ja Sveitsi ei siis ole vielä YK:ssa jäsenenä.

Joka tapauksessa totta on, että jokaisen maan on loppujen lopuksi itsensä ratkaistava tämä ongelma. Jos sosialistisissa maissa tapahtuu kehitys siihen suuntaan kuin esimerkiksi Unkarissa, johon täällä on monessa puheenvuorossa viitattu, niin eihän Suomi mitenkään voi asettaa esteitä eikä halua sitä tehdä. Päinvastoin meidän perusnäkemysmeidän on tietysti se, että me toteuttaisimme Eurooppaa sillä tavoin laajasti käsitettynä kuin täällä on mooneen kertaan sanottu. Kuitenkin haluan viitata siihen pieneen ongelmaan, joka syntyy, jos Eurooppa määritellään Atlantilta Uralille. Se on koulumaantieteellinen käsite, Euroopasta lau-

suttu määritelmä. Emmehän me nyt Neuvostoliittoa voi mennä jakamaan kahtia. Siis toisin sanoen valtiollispoliittisesti jos me toivomme Euroopan ulottuvan Uraliin saakka, niin tosiasiassa se menee ihan Beringinsalmellekin. Minulla ei ole mitään sitä vastaan.

Ed. Laine viittasi siihen, että on olemassa eräitä ongelmallisia kohtia. Meillä yhteinen huolenaihe on tämä alkoholiasia. Minä en pidä ed. Laineen mainitsemaa asiaa ollenkaan vähäpätöisenä seikkana. Viitataan siihen, että esimerkiksi Englannin pääministeri Margaret Thatcher on puuttunut eräissä puheenvuoroissaan tähän samaan asiaan ja todennut, että Englanti tulee pitämään kiinni omista säädöksistään, tapahtukoon Euroopan neuvoston sisällä minkälaista kehitystä tahansa. On ilmeistä, että jos me saamme ed. Laineen kanssa jatkaa työskentelyä täällä, niin tulemme olemaan eräänlaisia vahtikoiria tällaisissa kriittisissä kysymyksissä, jotka ovat meille tärkeitä.

Olen joutunut omassa mielessäni punnitsemaan näitä kielteisiä ja myönteisiä näkökohtia. Olen todennut toisaalta, että vapaan kansalaisen perusoikeudet ovat joissakin suhteissa luovuttamattomia, ja soisin, että täällä Suomessa niistä pidetään jatkuvasti kiinni ja niitä jopa laajennetaan. Niin kuin hyvin tiedämme, Suomi joutuikin eräitä vapaan kansalaisen oikeuksiin liittyviä asioita lainsäädännössään tarkastelemaan uudella tavalla.

Herra puhemies! Lopuksi kiinnitän eduskunnan huomiota toiseen käsiteltävänä olevaan lakiesitykseen, nimittäin Euroopan neuvoston valtuuskuntaa koskevaan asiaan. Me olemme eduskunnassa laajasti olleet yhtä mieltä siitä, että ulkopoliittisissa perusnäkemyksissä eri puolueet ovat edustaneet varsin yhteneväistä kantaa. Olisi voitu ajatella myös valtuuskuntaa valittaessa avarasti siten, että mahdollisimman monelle poliittiselle ryhmitykselle olisi annettu mahdollisuus myös jäsenyyteen tai ainakin varajäsenyyteen valtuuskunnassa. Nythän tosiasiassa tapahtuu siten, että edustetuksi tulee vain viisi puoluetta. Se on täysin puoluepoliittisen itsekkyyden kannalta ymmärrettävää. On selvää, että puolueet haluavat pitää kiinni maattisista voimasuhteista, eikä tällaista ajattelua voi suinkaan väheksyä. Sillä on omat ihan pitävät perustelunsa.

Kun on kysymys sen kaltaisesta elimestä kuin Euroopan neuvosto, joka tarjoaa ikkunan eurooppalaisiin tapahtumiin, niin olisi saattanut olla hyödyksi ihan koko Suomen ulkopoliiti-

kalle ja puolueitten omalle sisäiselle kehitykselle, jos varajäsenpaikkoja olisi voitu jakaa siten, että useampi poliittinen ryhmittymä olisi päässyt osalliseksi näistä käytettävänä olevista kymmenestä paikasta. Kun kokemusta saadaan, kun edustajamme sieltä raportoivat, käsittelemme kertomuksia jne., saattaa olla, että ajattelu vastaisuudessa avartuu, kun saadaan todellinen tuntuma siihen, mitä se kova työ on, jota Strasbourgissa työskenteleminen sekä parlamentaarisessa yleiskokouksessa että komiteoissa merkitsee. Saattaa olla, että silloin valittaessa jäseniä jossakin muussa vaiheessa tämä on avartunut siten, että myös eduskunnan pienemmät ryhmät voisivat saada vaikkapa varajäsenyyden Euroopan neuvoston Suomen valtuuskunnassa.

Puhemies: Asian käsittely keskeytetään.

2) Ehdotus laiksi Euroopan neuvoston Suomen valtuuskunnasta

Ensimmäinen käsittely
Hallituksen esitys n:o 18
Ulkoasiainvaliokunnan mietintö n:o 17

Puhemies: Käsittelyn pohjana on ulkoasiainvaliokunnan mietintö n:o 17.

Keskustelua ei synny.

Lakiehdotuksen ensimmäinen käsittely julistetaan päättyneeksi ja asia lähetetään suureen valiokuntaan.

Poisto päiväjärjestyksestä

Puhemies: Päiväjärjestyksestä poistetaan 3) asia.

4) Ehdotus laiksi öljyjätämaksusta annetun lain muuttamisesta

Ensimmäinen käsittely
Hallituksen esitys n:o 31
Laki- ja talousvaliokunnan mietintö n:o 6

Puhemies: Käsittelyn pohjana on laki- ja talousvaliokunnan mietintö n:o 6.

Puheenvuoroa ei pyydetä.

Lakiehdotuksen ensimmäinen käsittely julistetaan päättyneeksi ja asia lähetetään suureen valiokuntaan.

5) Hallituksen esitys n:o 39 laiksi atomivastuulain muuttamisesta

Valiokuntaan lähettäminen

Puhemies: Puhemiesneuvosto ehdottaa, että asia lähetettäisiin valtiovarainvaliokuntaan.

Tämän asian yhteydessä sallitaan keskustelu myös päiväjärjestyksen 6) asiasta.

Keskustelu jatkuu:

Ed. Kietäväinen: Herra puhemies! Atomivastuulain lähetekeskustelu päästään tänään aloittamaan vasta näin illansuussa, mutta hyvä näinkin. Toivottavaa olisi, että näin tärkeistä asioista voitaisiin keskustella päiväsai-kaan.

Herra puhemies! Ensiksi on todettava, että on erittäin hyvä asia, kun useasti eduskunnan kiirehtimä atomivastuulain uudistusesitys on vihdoin saatu eduskunnan käsittelyyn. Suomi on Tanskan, Ranskan ja Hollannin ohella viimeisimpiä Pariisin ydinvahinkosopimuksen Brysselissä vuonna 1982 allekirjoitetun muutospöytäkirjan allekirjoittajavaltioita, jotka eivät vielä ole vahvistaneet tai ratifioineet tuota muutospöytäkirjaa. Tätä viivyttelyä on syytä tässäkin yhteydessä ihmetellä.

Hallituksen ydinvastuulakiesitys kaipaa kuitenkin korjauksia. On tärkeää, että valiokunnassa ja eduskuntakäsittelyssä puututaan lakiesityksen heikkouksiin tarkoin ja korjataan ne.

Ydinvastuulakiesityksessä on kolmen tason vastuiden hierarkia. Ensinnäkin on laitoksenhaltijan vastuu, jota esitetään korotettavaksi nykyisestä noin 42 miljoonasta markasta noin 13,5-kertaiseksi eli vajaaseen 600 miljoonaan markkaan. Lakiesityksen perusteluissa todetaan, että tämä nostaa laitoksenhaltijan vastuuvakuutuksen maksuja 3—4,5-kertaiseksi, mutta ei vaikuta juurikaan sähkön hintaan. Väite pienee paikkansa, sillä laitoksenhaltijan vastuu on mitätön, jos sitä verrataan tapahtuneisiin ydin-

voimalaitosonnettomuuksiin. Esimerkiksi Tshernobylin onnettomuuden aiheuttamat kustannukset olivat yksistään Neuvostoliitossa virallisten tietojen mukaan noin 70 miljardia markkaa; jopa Ruotsissa tuon onnettomuuden vahingot arvioidaan 600 miljoonaksi markaksi. Harrisburgin reaktorionnettomuuden jälkien siivoaminen on tähän mennessä aiheuttanut noin 5 miljardin markan kustannukset. Yhdysvaltain virallisen arvion mukaan vakava ydinonnettomuus aiheuttaa suuruusluokkaa 100 miljardin markan vahingot. Kun näitä verrataan ydinvastuulaissa esitettyihin vastuumääriin, on helppo havaita, että esityksen vastuumäärät ovat todella alakanttiin mitoitettut.

Laitoksenhaltijan vastuun alimitoitus on selvää hintatukea ydinvoimalla tuotetulle sähkölle. Vetoaminen kansainvälisiin sopimuksiin laitoksenhaltijan vastuumäärän rajaamiseksi lakiesityksessä määritellylle tasolle on väärin, sillä kansainväliset sopimukset eivät aseta laitoksenhaltijan vastuulle ylärajaa. Tämä on eduskunnan käsissä oleva asia. Sen tämä voi ilman kansainvälisten sopimusten rasitetta päättää.

Todellisuudessa hallituksen esitys merkitsee vielä esityksessä ilmoitettua alhaisempaa laitoksenhaltijan vastuutasoa, sillä lakiesityksen 3 § on kirjoitettu siihen muotoon, että vastuu voidaan määrätä aluekohtaiseksi eikä reaktori- tai laitoskohtaiseksi. Tämä antaa mahdollisuudet nykyisissä ydinvoimalaitoksissa puolittaa vastuun määrää. Mikäli ydinvoimaloita rakennetaan alueelle lisää, vastuu reaktoria kohden on mahdollista pienentää entisestään. Tämä sama pätee mitä ilmeisemmin vielä mahdolliseen Olkiluotoon sijoittuvaan ydinjätteiden loppusijoituspaikkaan.

3 § on kirjoitettu todella nurinkuriseksi. Se antaa mahdollisuuden alentaa vastuuta riskien kasvaessa. On tärkeitä, että valiokuntakäsittelyssä tätä pykälää korjataan niin, että laitoksenhaltijan vastuu on laitos- ja reaktorikohtainen eikä aluekohtainen, mitä lakiesityksessä on esitetty.

Saman kaltainen pykälä on lakiesityksen 18 §. Se antaa valtioneuvostolle oikeuden alentaa laitoksenhaltijan vastuumäärää peräti 95 %:lla säädetystä vastuumäärästä eli alle 30 miljoonan markan tasolle. Tämä merkitsisi huomattavaa muutosta nykytilanteeseen, sillä nykyisin vastuumäärää voidaan alentaa enintään puolella, mikä on mielestäni sekin kohtuuttoman suuri alennusmahdollisuus. Toivottavasti valiokuntakäsittelyssä myös 18 §:ää voidaan korjata.

Valiokunnan tulisi tarkoin tutkia mahdollisuudet muuttaa laitoksenhaltijan vastuu rajattomaksi Saksan liittotasavallan ja Sveitsin tapaan. Tätä esitettiin myös, kun asiaa käsiteltiin energiapolitiikan neuvoston kokouksessa viime vuoden lopulla. Neuvosto äänesti asiasta ja hylkäsi todella tiukassa äänestyksessä äänin seitsemän vastaan viisi laitoksenhaltijan rajattoman vastuun. Jo tähän mennessä kuullut selitykset laitoksenhaltijan rajoittamatonta vastuuta vastaan ovat pääosin vakuutusteknisiä ja todella pahasti tarkoitushakuisilta tuntuvia. Nimittäin Saksan liittotasavallassa ja Sveitsissä rajoittamaton vastuu on vakuutettu noin yhden miljardin Suomen markan tasolle. Tämän jälkeen laitoksenhaltija vastaa koko omaisuudellaan vahingosta. Miksi Suomessa tämä ei olisi mahdollista? Valitettavasti paikalla ei ole kauppa- ja teollisuusministeri kuulemassa ja kertomassa, miksi tämä ei ole mahdollista, mutta tämä kysymys on erittäin keskeinen ja ajankohtainen, kun eduskunnassa asiaa käsitellään.

Ministeri Suominen vastasi laitoksenhaltijan vastuuta koskevaan suulliseen kysymykseeni 15. joulukuuta viime vuonna mm.: ”On ainakin tällaisen kadun miehen logiikan mukaan parempi, että yhteiskunta astuu tämän ensisijaisen korvausvelvollisuuden jälkeen vastuun kantajaksi kuin että se laittaa ydinvoimayhtiönsä” — korostan sanaa yhtiönsä — ”ensin konkurssinnettelyn kautta suoritustilaan, maksattaa näin saatavan summan ulos ja sen jälkeen vielä asettuu vastuuseen.” Koska tuolloin ei ollut enää mahdollisuutta esittää lisäkysymystä eikä kommenttia ministerin vastaukseen, teen sen nyt. Olen ministeri Suomisen kanssa täysin eri mieltä. Jos ydinonnettomuus tapahtuu, niin kovin olennaista ei liene se, kuinka estetään ydinvoimayhtiötä joutumasta suoritustilaan, vaan miten vahingot korvataan. Vahinkojen korvaamista ei hädästä se, vaikka laitoksenhaltijan vastuumäärän korkeuden takia yhtiö ajautuisi suoritustilaan, kuten ministeri väitti.

Ei ministerin vastaus eikä ydinvastuulaki perusteluineen anna selkeää vastausta siihen, miksi Suomessa ei voida ottaa käyttöön laitoksenhaltijan rajoittamattoman vastuun periaatetta. Vastausta joudutaan hakemaan muualta, ja vastaus lienee siinä, että rajoittamattoman vastuun periaate ei anna erityistä etua ydinvoimalle, kuten hallituksen esitys kiistatta tekee.

Laitoksenhaltijan vastuun korottaminen olennaisesti esitettyä korkeammalle tasolle on perusteltua jo tapahtuneiden ydinonnettomuuksien

sienkin valossa. Vastuun korottaminen helpottaisi myös eri energiavaihtoehtojen todellista hintavertailua ja vähentäisi näiltä osin yhteiskunnan suoraa tukea ydinvoimaloille. Korostan: vain näiltä osin, muu tuki tietenkin jäisi ennalleen.

Toinen lakiesityksessä mainittu vastuutaso on valtion vastuu. Se on esitetty noin 430 miljoonan markan suuruiseksi. Tämä vastuu laskeaan laitoksenhaltijan vastuun päälle. Tämän päälle on vielä kolmas vastuutaso, mihin Brysselin lisäyleissopimuksen allekirjoittajavaltiot ovat yhdessä sitoutuneet. Tämä kolmas vastuutaso asettaa ehdottomaksi korvauskatoksi ulkopuolisille vahingonkärsijöille noin 1,7 miljardia markkaa. Koska ehdoton korvauskatto on noin alhainen ydinonnettomuuden mahdollisiin seurauksiin nähden, ovat Hollanti, Saksan liittotasavalta ja Ruotsi ottaneet käyttöön edellä mainittuun yleissopimukseen sisällyttämättömän vastuun eli ns. neljännen vaiheen vastuun. Se tarkoittaa käytännössä, että valtio vastaa niiden vahinkojen korvaamisesta, jotka ylittävät kolmannen vaiheen vastuun. Hallituksen ydinvastuulakiesitys ei sisällä tätä neljännen vaiheen vastuuta. Tämä on todella paha puute ja loukkaa kansalaisten oikeusturvaa ja omistusoikeuden suojaa rajusti. Miksi tätä neljännen vaiheen vastuuta ei voitu sisällyttää lakiesitykseen, on kysymys, joka jää ilmeisesti tässä keskustelussa vastausta vaille.

Vihdoin ja viimein eduskunnan käsittelyyn saatu atomivastuulain muutos kaipa, kuten edellä olen lyhyesti käsitellyt, korjauksia eduskuntakäsittelyssä. Näitä korjauksia on syytä vaatia lakiin siitä riippumatta, kuinka suhtautuu itse ydinvoiman käyttöön. On tärkeää, että lakia uudistettaessa pyritään parhaaseen mahdolliseen lopputulokseen.

Herra puhemies! Hallituksen lakiesitys merkitsisi toteutuessaan merkittävää yhteiskunnan tukea ydinlaitoksen haltijoille ja heikentäisi muiden energiavaihtoehtojen kilpailukykyä ydinvoimaan nähden verrattuna ns. täyden vastuun periaatteeseen.

Lakiesitys jättää todella pahoja puutteita kansalaisten oikeusturvaan ja loukkaa omistusoikeuden suojaa. Tämän vuoksi, herra puhemies, ehdotan, että lakiesityksestä pyydetäisiin eduskunnan perustuslakivaliokunnan lausunto.

Ed. Pulliainen: Arvoisa puhemies! Ensiksi kannatan ed. Kietäväisen juuri tekemää

ehdotusta siitä, että tästä asiasta pyydetään perustuslakivaliokunnan lausunto.

Arvoisa puhemies! Sitten itse tähän varsinaiseen asiaan muilta osin. Lähden liikkeelle mielikuvalla. Kun Suomi oli siirtymässä ydinvoimalouden aikakauteen, TV 2 järjesti varsinaisen reippaan keskustelun, jossa vastakkain olivat Anders Palmgren, Loviisan nykyisen ydinvoimalan käyttöpäällikkö, ja tohtori Pertti Seiskari. Tohtori Seiskari esitti tuossa tv-keskustelussa erittäin suuren joukon perusteltuja varauksia suhteen, tuleekohan kaikki ydinvoimalouden aikakautena onnistumaan niin kuin suunniteltu on. Ja Anders Palmgren vastasi kerta toisensa jälkeen ehdottomin vastauksin. Tohtori Seiskarin vastakommentti oli sellainen, joka jäi mieleeni ehkä loppuiksi. Se oli: "Tiedättekö te vai luuletteko te tietävänne?" On mielenkiintoinen asia, että näitä lausumia on viime aikoina eduskunnan isossa salissakin käytetty eri yhteyksissä.

Tänä päivänä voimme arvioida, kuinka oikeassa oli tohtori Seiskari, kuinka oikeassa tohtori Palmgren. Yhdysvalloissa on 111 ydinvoimalaa, joissa tapahtui viimeisen kymmenen vuoden aikana, siis Harrisburgin suuronnettomuuden jälkeen, yli 30 000 käyttöhäiriötä, joista jotkut ovat asiantuntijoiden mukaan olleet sitä luokkaa, että hivenen huonommalla tuurilla Harrisburgin onnettomuuden kaltainen tapahtuma olisi voinut toistua. Yhdysvalloissa ei ole vuoden 1978 jälkeen tehty yhtään ainuttakaan ydinvoimalatilausta. Jos perusteita olisi ollut, toki niitä olisi varmasti tuossa teollistuneessa maailmassa käytetty.

Jos tarkastellaan hallituksen omaa esitystä atomivastuulain muuttamiseksi sen perustelujen osalta, niin sekin on aika pelkistetty karu kertomus, eräänlainen sairaskertomus. Nimitäin tarkkaan lukien paljastuu, että joka kerta, kun on sattunut suurempi haaveri ydinvoimaloissa maapallolla, niin joka kerta se on johtanut turvatoimien tehostamiseen suomalaisissa ydinvoimaloissa. Kääntäenhan se tarkoittaa sitä, että turvallisuusseikkoihin ei ole sittenkään aikaisemmin kiinnitetty tarpeeksi huomiota, siis merkittäviin parannuksiin on toisin sanoen ollut aihetta.

Mielenkiintoista on se, että alkuvaiheessa riski eli kielteiseksi koetun tapahtuman mahdollisuutta ei ollut ollenkaan. Nyt hallituksen esityksen perusteluissa todetaan, että sellainen on olemassa, mutta "todennäköisyys on erittäin vähäinen". Mielenkiintoista tämä on siinä suh-

teessa, että "ei mitään" merkitsi ihmiskunnan historiassa ja ydinvoiman historiassa suur-onnettomuuksia — Kyshtym plus Harrisburg plus Tshernobyl — joista on aiheutunut yhteiskunnille yli 100 miljardin markan yhteisvahingot.

Tässä hallituksen esityksessä keskeistä on vahingonkorvausvastuiden korottaminen, joita ed. Kietäväinen hyvin perusteellisesti käsitteli. Olen omassa arvioinnissani päätenyt täsmälleen samaan tulokseen kuin ed. Kietäväinen, eli että tässä hallituksen esityksessä laitoksenhaltijan vastuun osalta on harvinaisen selvästi pilkkuvirhe.

Oikea periaate on se, että laitoksenhaltijan vastuun tulee olla rajoittamaton, aivan niin kuin se on niissä Euroopan valtioissa, jotka ed. Kietäväinen mainitsi, ja niin kuin se on Japanisakin. Japanissa takuusumma tosin on vain 300 miljoonaa markkaa, siis varsin vähäinen. Yhdysvalloissa kolmannelle osapuolelle aiheutettavan vahingon varalta vakuutus tulee ottaa lähes 700 miljoonaan markkaan saakka, ja ydinlaitosten vapaaehtoinen takausrengas tuottaa vastuutakuuta 30 miljardiin markkaan saakka. Nämäkin ovat, niin kuin edellä esitettyyn voi verrata, varsin alhaisia vastuutakuita.

Merkittävää on myös se, että Yhdysvallat ja Neuvostoliitto eivät ole mukana missään kansainvälisessä sopimuksessa.

Arvoisa puhemies! Inhimillinen tekijä on ollut hyvin merkittävä asia jokaisessa ydinvoimalaonnettomuudessa, joka on kirjattu historian aikakirjoihin. Hyvin mielenkiintoinen tämä inhimillinen tekijä on hallituksen esityksen perusteluissa ilmenevässä tapauksessa. Siellä nimittäin todetaan sivulla 6 tapaus, kuinka muuan näkökohta oli "epähuomiossa jäänyt pois vuonna 1964 yleissopimukseen tehtyjen muutosten joukosta".

On aika mielenkiintoista, että kun pitäisi panna näin perustavaa laatua olevia asioita lain muotoon ja katsoa, että sopimukset ja niiden velvoitteet kaikilta osin kirjataan ylös, niin inhimillinen tekijä vaikuttaa sillä tavoin, että osa jää pois. Eikö tämä sama inhimillinen tekijä toimi riskitekijänä myös ydinvoimaloissa silloin, kun ydinsähköä niissä tuotetaan? (Ed. Laine: Se on hyvä huomio!)

Arvoisa puhemies! Kun olen omassa mielessäni miettinyt vastuuta ja takuita, en ole voinut päätyä mihinkään muuhun tulokseen kuin siihen, että olisi mahdollisimman reilua se, että meillä säädettäisiin ydinvoimamaksuvelvoite

ydinvoimalaitoksille esimerkiksi niin, että niistä kukin maksaisi 100 miljoonaa markkaa vuodessa valtiolle, joka rahastoi nuo varat takuurahastoksi Suomen Pankkiin. Tällä tavalla olisi olemassa todellinen takuurahasto, jonka taustalla olisi se, että meistä jokainen sähkön kuluttaja voisi olla mukana yhteisvastuun kantamisessa ja samalla voitaisiin ydinvoimalaitosten voittoja leikata.

Toisekseen, niin kuin ed. Kietäväinenkin totesi, tulisi laitoksen haltijalle säätää rajoittamaton vastuu. Se on aivan selvä asia.

Kun nämä molemmat yhdistetään ja mietitään ydinvoiman tulevaisuutta Suomessa, niin päädytään tulokseen, että jokainen yhtiö, olkoon se sitten valtion tai yksityinen, joka on tuottamassa tai aikoo tulevaisuudessa tuottaa ydinvoimalla sähköä, joutuisi todella ottamaan perusteellisesti kantaa asiaan kokonaisvastuun kannalta.

Ed. Gustafsson: Herra puhemies! Hallituksen esitys eduskunnalle laiksi atomivastuulain muuttamiseksi merkitsee korvausvastuissa muutoksia. Ensimmäisen vaiheen eli laitoksenhaltijan korvausvastuu nousee noin 600 miljoonaan, eli korotus on 13,5-kertainen. Ydinvoimalaitosten vakuutusmaksut nousevat noin 4-kertaiseksi, ja kuten täällä todettiin, hallituksen esityksen mukaan vakuutusmaksuilla ei nykyisin eikä ehdotuksen toteutuessa olisi juurikaan vaikutusta ydinvoimalla tuotetun sähkön hintaan. Myös toisen vaiheen, Suomen valtion, korvausvastuu ja kolmannen vaiheen eli Bryselin lisäyleissopimuksen allekirjoitusmaiden muodostaman korvausyhteisön korvausvastuu muuttuvat.

Mutta esitetyt muutokset ovat edelleen rajusti alakanttiin. Tshernobylin ydinlaitoksen katastrofia koskevat kustannukset on arvioitu 70 miljardiksi, ja nyt hallituksen esityksen ja muutoksen jälkeinen 100 miljoonan erityisnosto-oikeuden välinen haarukka on suuri, vaikka vertailu ei ehkä kaikilta mittasuhteiltaan olekaan tieteellisesti pätevä.

En voi pitää hyväksyttävänä sitä, että ydinlaitoksen korvausvastuu jää aivan liian pieneksi verrattuna siihen, mitä vakavan ydinonnettomuuden kustannukset todellisuudessa olisivat. Alimitoitus on hintatukea ydinvoimalayhtiöille, aivan kuten ed. Kietäväinen totesi.

Kiinnittäisin huomiota myös siihen, ettei atomivastuulaki, joka nyt siis on käsittelyssä, huomioi ydinjätteen jälleenkäsittelyn ja loppusijoi-

tuksen turvallisuutta. Atomivastuulain lähtökohta-alue on mielestäni liian kapea. Selitykseksi ei riitä se, minkä kuulin tänään eräältä hallitusneuvokselta, että ydinenergialaissa ydinjätehuolto on keskeisesti esillä.

Lakia ei pitäisi mielestäni tehdä pelkästään nykyhetken tilanteen pohjalta. Hiljattain Tekniikka ja talous -lehdessä — entinen Insinööri-uutiset — kerrottiin prototyyppiasteella olevasta ydinreaktorista, jonka sydän ei voi edes teoriassa sulaa. Sama lehti kertoi biologisesta matala-aktiivisen ydinjätteen käsittelymenetelmästä, joka saa jätteen tiiviimmäksi. Ydinvoimaloiden tekninen turvallisuus siis muuttuu.

Toisaalta esimerkiksi Harrisburg ja Tshernobyl ovat osoittaneet mm. Rasmussenin raportin turvallisuuslaskelmat aivan liian optimistisiksi. Läheltä piti -onnettomuuksia on tapahtunut myös turvallisiksi uskotuissa reaktoreissa, mm. länsisaksalaisessa Biblisin voimalassa lieene reaktorisydämen sulaminen ollut melko lähellä muutama kuukausi sitten.

Mielestäni atomivastuulaissa olisi erotettava erilaisten reaktorien turvallisuus ja ydinjätteen jälleenkäsittelyn tai loppusijoituksen turvallisuus. Vakava onnettomuus Suomen neljässä reaktorissa on erittäin epätodennäköinen. Polttoainetta uudelleen käyttävissä hyötyreaktoreissa riski on moninkertaisesti suurempi. Ydinjätteen jälleenkäsittelylaitoksissa vuodot ovat enemmän sääntö kuin poikkeus — viittaen Sellafieldin ja Cap de la Hagen tapauksiin.

Ydinjätteen loppusijoitus on vakava ongelma. Miten ydinjätteen tuottaja voi vastata ydinjätteen mahdollisista vaaroista, kun korkea-aktiivisen jätteen vaarattomaksi tuleminen kestää kymmeniätuhansia vuosia? Matala-aktiivinen jäte ei ole ongelmaton, sillä sen määrä on paljon suurempi. Jätteen tuottaja olisikin velvoitettava turvaamaan jälkipolvien kyky torjua mahdollinen ydinjätteen kulkeutuminen ihmisten ilmoille.

Mielestäni jätteen tuottajan vastuu olisi ulotettava myös jätteen kuljetukseen ja mahdolliseen loppusijoitukseen ulkomailla. Tällöin ei missään tilanteessa voitaisi käyttää hyväksi maita, joissa turvallisuusnormit ovat löysemät kuin meillä.

Ydinvoima on todennäköisesti ja toivottavasti väliaikainen energialähde jo uraanin ehtymisen tähden, ellei hyötyreaktorien kehityksessä tapahdu ihmeitä. Ydinjätteet sen sijaan ovat olemassa vielä kauan viimeisen ydinvoimalan sammumisen jälkeen. Sen tähden paino vastuu-

kysymyksissä on pantava erityisesti jätteiden säilytykseen ja käsittelyyn.

Haluan myös tässä puheenvuorossani tukea niitä käsityksiä, joita on esitetty tämän hallituksen lakiesityksen käsittelemiseksi perustuslakivaliokunnassa. Oma lyhyt kaksivuotinen kansanedustajakauteni ei anna edellytyksiä arvioida tehdyn ehdotuksen viisautta, kun tämä esitys on menossa valtiovarainvaliokuntaan. Mutta kun taustalla on myös kysymys siitä, että varaudutaan vahingon aiheuttamiseen, niin käsitykseni mukaan on ennenkuulumatonta, ettei vahingon aiheuttajan tarvitsisi maksaa kohteelle mitään. Sen vuoksi olisi mielenkiintoista ja oikein kuulla perustuslakivaliokunnan kanta asiaan.

Myös ed. Pulliaisen puheenvuoronsa lopuksi tekemä ehdotus ydinvoimamaksuvelvoitteesta tuntui hyvin perustellulta. Sitäkin mielelläni kannatan, kuten myös tuen niitä käsityksiä, että voimallaitoksen haltijan vastuun määrittelyssä olisi ehdottomasti käytettävä Sveitsin ja Saksan liittotasavallan lainsäädännössä omaksuttua rajoittamattoman vastuun periaatetta.

Ed. Paloheimo (vastauspuheenvuoro): Arvoisa puhemies! Edellisten puheenvuorojen johdosta haluaisin täydentää niitä seuraavilla huomioilla.

Täällä on aika paljon puhuttu rajoittamattomasta vastuusta. Epäilen, että tiedän, mistä syystä siihen ei ole haluttu mennä.

Yleensä rakennusten vaurioitumistodennäköisyydeksi, sortumistodennäköisyydeksi lasetaan noin 10^{-7} . Jos ajatellaan, että tämän yhden ydinvoimalan onnettomuuskustannukset olisivat 100 miljardia markkaa, niin silloin relevantti luku on vaurioitumistodennäköisyyden ja vaurioitumiskustannusten tulo, joka tässä tapauksessa olisi 10 000 markkaa. 10 000 markkaa olisi näin ollen se summa, josta valtion pitäisi olla huolissaan tässä kysymyksessä.

Se, että ei ole menty rajoittamattomaan vastuuseen, minusta osoittaa selvästi, että hallitus itsekä ajattelee, että tämä vaurioitumistodennäköisyys on huomattavasti suurempi kuin 10^{-7} , joka on normaali rakennusten vaurioitumistodennäköisyys. Tämä itse asiassa todistaa sen. Muussa tapauksessa, jos näin ei olisi, ei hallituksen kannattaisi olla tästä huolissaan, vaan hallitus voisi mennä rajoittamattoman vastuun periaatteeseen.

Ed. Soininvaara: Herra puhemies! Aluksi haluaisin kiittää ed. Gustafssonia minusta erinomaisesta puheenvuorosta. Yritän välttää samojen ajatusten toistamista omissa puheenvuorossani.

Haluan myös suoraan kannattaa ed. Kietäväisen tekemää ehdotusta tämän asian käsittelemiseksi perustuslakivaliokunnassa.

Minusta on aivan päivänselvää, että jos olisi kysymys jostakin vähemmän oikeistolaisesta hankkeesta kuin ydinvoiman rakentamisesta, niin tämän eduskuntasalin oikea siipi — joka nyt tällä hetkellä ei kovin runsaslukuisesti ole kyllä läsnä — olisi myös havainnut, että tässä asiassa loukataan omaisuuden suojaa, koska säädetään tilanne, jossa A voi tehdä vahinkoa B:lle, vahingoittaa B:n omaisuutta, eikä ole velvollinen korvaamaan sitä edes omalla omaisuudellaan.

Minusta on aivan päivänselvää, että sen asian, kuka kantaa vastuun ydinonnettomuudesta, pitäisi olla järjestetty. Se, että täysimittaisen ydinonnettomuuden kustannuksista noin 1 % korvataan ja 99 % jätetään korvaamatta ja jää jokaisen itsensä vastattavaksi näin ollen, ei minusta ole sivistynyt asiointila.

Toisin kuin muut puhujat en myöskään pidä kovin hyvänä Länsi-Saksan omaksumaa käytäntöä, että lopullinen vastuu on ydinvoimayhtiöllä, koska vahingon kärsijää nyt hyvin vähän lohduttaa se, että on saanut sitten kuitenkin ydinvoimayhtiön konkurssiin. Takana täytyy olla jokin selvä järjestelmä, että jokin sellainen taho, jolla on varaa maksaa, maksaa korvaukset, eli ei riitä se, että ydinvoimayhtiö on vastuussa, vaan sen täytyy pystyä järjestämään sen kokoiset takuut, että ne vastaavat suurimman mahdollisen ydinonnettomuuden kustannuksia.

Mainituissa suhteissa paljon parempi on Yhdysvalloissa omaksuttu käytäntö, jossa ydinvoimayhtiöt ovat vastuussa toisistaan ja toistensa aiheuttamista onnettomuuksista, ja siellä vastuun summa on 30 miljardia markkaa. He pääsevät jo sellaiseen tilanteeseen, jossa hyvin todennäköisesti kaikki onnettomuuskustannukset saadaan maksetuiksi, mutta ei välttämättä sieläkään.

Sanon, että vastuun on oltava jossakin, joka pystyy sen maksamaan, ja sen täytyy silloin tietysti olla reaalitykuina. Ei riitä, että jossakin on olemassa rahasto, josta sitten levitellään seteleitä ympäriinsä, kun onnettomuus tapahtuu, koska sehän ei ole todellinen reaalitykku silloin.

Rahaahan voidaan aina painaa. Sen takia esimerkiksi Suomen osalta vastuun täytyy olla ulkomailla, koska laajamittaisen onnettomuuden sattuessa kaikki suomalainen omaisuus saattaa menettää arvonsa eikä silloin pysty olemaan onnettomuuden takuuna.

Edellä sanotuista syistä täytyy ensinnäkin olla kansainvälinen jälleenvakuutus. Vakuutuslähteet antavat hyvin erinäköisiä käsityksiä siitä, kuinka suuria jälleenvakuutuksia vakuutusyhtiöt pystyvät kantamaan, mutta joka tapauksessa kymmenistä miljardeista markoista on kyse silloin, kun aletaan liikkua vakuutusyhtiöiden riskinkantokyvyn rajoilla, ja sekään ei riitä. Sen takia se, mikä minusta olisi välttämätöntä tehdä, jos haluttaisiin taata se, että ydinvoimasta aiheutuvat vahingot ulkopuolisille korvataan, on se, että kaikki ne valtiot, jotka ovat ydinvoimaan turvautuneet, jonkinlaisella kansainvälisellä päätöksellä pakotetaan turvaamaan ja takaamaan toistensa ydinvoimat. Tietenkään ei ole kohtuullista, että esimerkiksi tanskalaiset pakotettaisiin korvaamaan ruotsalaisten ydinvahinkoja, koska Tanskalla ei ole ydinvoimaloita. Mutta minusta on aivan selvää, että suomalaiset voidaan pakottaa korvaamaan neuvostoliittolaisten tai ruotsalaisten ydinonnettomuudet, koska suomalaiset ovat ottaneet saman riskin. Niinpä, jos tällainen, sanotaan ydinvoimatehoon suhteutettu korvausvelvollisuus olisi ollut olemassa, suomalaiset olisivat joutuneet maksamaan Tshernobylin onnettomuudesta noin miljardi markkaa.

Kansainvälisen takuun, jossa täytyy siis kaikkien ydinvoimavaltioiden ja tietysti ydinyhtiöiden olla takaamassa, täytyy ulottua paitsi rahalliseen korvaukseen myös lupaukseen ottaa vastaan mahdollisia ydinvoiman aiheuttamia pakolaisia, koska on olemassa mahdollinen tilanne, että hyvinkin väkirikkaalla alueella tapahtuu sellainen ydinonnettomuus, jossa miljoonia ihmisiä joudutaan evakuoimaan. Se on ehkä Suomessa hieman epätodennäköinen, mutta olen juuri tullut Kiinasta, jossa rakennetaan ydinvoimalaitosta Shanghain viereen. Shanghai on 15 miljoonan asukkaan kaupunki, joten onneksi olkoon vain. Mutta on joka tapauksessa selvää, että voi tapahtua joko Suomessa tai Suomen rajojen lähellä sellainen ydinonnettomuus, joka saa aikaan sen, että koko Etelä-Suomi on asuiskelvoton.

Tshernobylin onnettomuudesta itse asiassa tavallaan voidaan irvokkaasti sanoa, että oli hyvä, että se levisi niin laajalle, koska jos siellä

olisi ollut saman tyyppinen ydinvoimalaitos kuin kotoiset suomalaiset ydinvoimalat ovat, se tarakoittaisi, että 200 kilometrin säteellä ei siellä asuttaisi missään, koska silloin olisi saatu niin konsentroitu annos.

Nyt hallitus kuitenkin esittää aika muodollista ja symbolista, vertauskuvallista, vastuuta, joka nyt kertoo, että jotakin pitää maksaa mutta ei mitään kovin merkittävää. Syy siihen, että hallitus ei ole halukas puhumaan ydinvoiman ikävistä puolista, tietysti johtuu siitä, että samat ministerit, jotka esittävät lakia, myös toimivat ydinvoiman markkinoijina ja mainosmiehinä. On heidän politiikkansa mukaista, että Suomi rakentaa ydinvoimaa, ja se, joka haluaa poliittisesti mainostaa ydinvoimaa, ei tietenkään mielellään puhu siitä, että ydinvoiman mukana on kohtalaisen katastrofaalisiaakin mahdollisuuksia olemassa, todennäköisyydeltään ehkä pieniä mutta kuitenkin mahdollisuuksia. Se, että hallitus ei halua tällaista esittää, johtuu siitä, että tässä on nyt jotenkin pukki kaalimaan vartijana.

Tässä yhteydessä on myös hyvin usein sanottu, että miksi puhutaan vain ydinvoimasta, onhan erittäin vaarallista teollisuutta mm. kemian teollisuuden alalla, jolla voi myös käydä sillä tavalla, että laajoja alueita tulee asumiskelvottomiksi ja ulkopuolisille aiheutuneet vahingot ovat kymmeniä miljardeja eikä ole olemassa sellaista takuujärjestelmää, jota nyt ydinvoimaloihin suunnitellaan. Tosin kyseisille yhtiöille ei ole tehty erillistä vastuusta vapauttamisen lakia. Ne ovat vastuussa koko omaisuudellaan aiheuttamistaan vahingoista, mutta niillä ei ole pakko olla mitään vastuuvakuutusta, ja se omaisuus saattaa olla hyvin pieni. Tämä on aivan totta. Tämä on ilmeinen ongelma. Suomessa vaaditaan vastuuvakuutus jokaiselle, joka ajaa mopoa, mutta ei vaadita vastuuvakuutusta kemian teollisuudelle. Se on käsittämätön tilanne.

Ed. Uitto: Herra puhemies! Edellisissä puheenvuoroissa on jo tuotu vahvasti esille se näkökanta, että ydinlaitosten vastuumäärät ovat alimitoitettut. Näinhän mainitsivat mm. edustajat Kietäväinen, Gustafsson ja muutkin. Tässä yhteydessä toteankin, että seuraavan asian yhteydessä SKDL:n rinnakkaisalakialoite lähtee siitä, että vastuu nostettaisiin noin 68 miljardiin ja tällä tavalla voitaisiin varmistaa se, että vastuu olisi todellisuuden pohjalla.

Edelleen ed. Pulliainen mainitsi inhimillisen erehdyksen mahdollisuuden, ja onkin todettava, että ydinenergian turvallisuuden heikoin kohta on se, että ei voida ennustaa ihmisen tekemiä virheitä monimutkaisen konejärjestelmän yhteydessä. Vakavan massiivista säteilypäästöä sisältävän onnettomuuden todennäköisyydeksi on veikkailtu milloin yhtä tapausta 10 000 reaktorivuotta kohti, milloin taas tapausta 30 000 reaktorivuotta kohti. Toisin sanoen vakava onnettomuus olisi jokavuotinen tapahtuma vasta, kun reaktoreita toimisi maailmassa arvion mukaan noin 10 000 kappaletta, ja toisen arvion mukaan vasta, kun niitä olisi toiminnassa 30 000 kappaletta. On tietenkin muitakin lukuja esitetty.

Vakavan onnettomuuden kustannuksista ei toistaiseksi ole muuta näyttyä kuin Tshernobylin onnettomuus, joka täälläkin on useasti mainittu ja jonka vahinkojen yhteydessä on puhuttu 60—70 miljardista markasta. Edelleen aikaisemmin on täällä todettu myös se, että joissakin yhdysvaltalaisissa arvioissa on mainittu vakavan onnettomuuden Yhdysvalloissa saattavan johtaa yli 100 miljardin markan suuruiseen vahinkoon.

Miksi sitten Suomessa laitoksen vastuu vahingoista ehdotetaan rajoitettavaksi vain noin 570 miljoonaan markkaan? Hallitus lähtee esityksen sivulla 11 siitä, että ydinlaitoksen suunnittelua koskeva vaatimus takaa sen, että vahingot jäävät pahimmillaankin vain 50 miljoonaksi markaksi eli tuhannesosaan Tshernobylin onnettomuudesta. Tässä tapauksessa hallitus ehkä ajattelee, että suurempaa onnettomuutta ei voi tapahtua, koska ei saa tapahtua. Toisaalta myöntäähän hallitus, että niin voi käydä, mutta rauhoittelee, että riski on katsottu vähäiseksi. Voidaankin kysyä, miksi tätä vähäisenä riskinä pidettyä vastuuta ei panna sitten ydinvoimaloiden maksettavaksi.

Toinen syy vastuun rajoittamiseen näkyy myös hallituksen esityksessä. Liian suuren vastuun katsottiin haittaavan ydinenergian leviämistä. Liian suuri vastuu johtaisi ydinenergian kallistumiseen. Niin kauan kuin vastuu rajataan puoleen miljardiin markkaan, vähäinen vakuutusmaksu ei näy sähkön hinnassa. Mielestäni ydinvoiman tuottajia ei pidä suosia vastuun keinotekoisella rajoittamisella. Vähintäänkin on edellytettävä, että ydinvoimalat vastaavat kotimaisista vahingoista esimerkiksi ainakin jo mainittuun 60—68 miljardiin saakka. Karkeasti arvioiden se voisi merkitä vakuutusmaksua,

jonka suuruus on noin puoli penniä kilowattitunnilta. Jos vakuutusyhtiöt ja jälleenvakuuttajat pitäisivät riskiä oleellisesti suurempana, saattaisi vakuutusmaksu tietysti nousta suuremmaksi. Jos vakuutusyhtiöt luottaisivat maamme viranomaisten arvioihin, olisi maksurasitus tällaisen vastuun korottamisen jälkeenkin olematon.

Lopuksi, herra puhemies, totean, että energian tuotannon aiheuttamiin ympäristöongelmiin on vain yksi ratkaisu. Se on energian säättäminen. Meillä energiaa haaskaava teollisuus on totutettava paremmille tavoille. Se käy parhaiten niin, että energian hintaan sisältyvät asiaan kuuluvat maksut ja kustannukset.

Ed. Haavisto: Arvoisa puhemies! On tietysti hienoa kuulua siihen sukupolveen, joka ensimmäisenä saa keskustella niin juhlallisesta asiasta kuin atomivastuu. Asian ympärillä on selvästi historian siipien havinaa. Käytännössä hän se tarkoittaa vastuun ottoa säteilyonnettomuuksista, jotka voivat olla kokonaisten maanosien laajuisia, kuten Tshernobylin onnettomuus, tai jätteiden varastoinnista, joka ulottuu usean kymmentuhannen vuoden ajanjaksolle tulevaisuuteen. Atomivastuu on siis melko suuri asia.

Kuten muissakin ympäristökatastrofeissa on atomivastuussa lähinnä kysymys sellaisen onnettomuuden jälkikäiteltyistä, jonka mahdollisuutta ei parhaasta tahdosta huolimatta kyetä poistamaan. Jäähdytysjärjestelmien vaurioitumisesta ja reaktorisydämen sulamisesta aiheutuvista luonnontieteellisistä seurauksista emme voi millään muotoa ottaa vastuuta. Voimme vain päättää, kuka maksaa kenelle ja mitä, jos näin ikävästi sattuu.

Arvoisa puhemies! Vuonna 1976 julkaistu Rasmussenin raportti on edelleen turvallisuusajattelun perusta länsimaissa. Siinä on kuvattu yksityiskohtaisesti, miten reaktorisydämen sulamiseen johtava onnettomuus voi syntyä ja millaiset seuraukset siitä voi olla: kuolleiden ja vahingoittuneiden ohella arviolta noin 85 miljardin markan taloudelliset menetykset reaktorionnettomuutta kohti.

Atomivastuulain muutosesityksessä korvausraja ydinvoimaonnettomuuksissa nostettaisiin yhteensä noin 1,7 miljardiin markkaan. Siihen hintaan ei saa kovin suurta onnettomuutta. Esimerkiksi Harrisburgin läheltä piti -tilanteen siivouskustannukset, kuten täällä on todettu, arvioitiin noin 5 miljardiksi markaksi ja Tsherno-

byl maksoi yksin Neuvostoliitolle noin 70 miljardia markkaa. Kuten on todettu, Ruotsissa Tshernobylin kustannukset olivat noin 600 miljoonaa.

Hallituksen esityksessä on viitattu Valtion teknisen tutkimuslaitoksen antamaan lausuntoon, jonka mukaan "Vastuumäärän suuruutta perusteltaessa ei voida pitää riittävänä, että tarkastellaan ainoastaan tätä mallionnettomuutta". Tässä mallionnettomuudessa, johon hallituksen esitys perustuu, pääsee 0,1 % reaktorin cesiumista ympäristöön. Hallituksen omin sanoin, näin toteaa hallituksen esitys, tämä on selvästi vähemmän kuin esimerkiksi Tshernobylin onnettomuudesta Suomeen tullut cesiummäärä. Herää kysymys, mitä tehdään sitten, kun täällä sattunut onnettomuus ei enää mahdukaan hallituksen onnettomuuksien laskentamalliin.

Arvoisa puhemies! Kaikissa riskimalleissa onnettomuusriskejä käsitellään reaktorikohtaisina. Uuden lain, samoin kuin vanhan atomivastuulain 3 § antaa valtioneuvostolle kuitenkin mahdollisuuden kohdella useamman reaktorin ydinlaitosta yhtenä laitoksena. Lisäksi pykälään on tullut lisäys, ja tässä lainaus "Yhdessä saman haltijan alueella sijaitsevien muiden tilojen kanssa, joissa säilytetään radioaktiivista ainetta". Lain yksityiskohtaisissa perusteluissa puhutaan rakennuksesta, luolasta tai muusta sellaisesta tilasta. Esimerkiksi pysyvä varastointi tai luolat Olkiluodossa pääsevät nyt saman korvausvastuun ja vakuutusmaksun piiriin kuin itse ydinvoimala. Näin se käy.

Aikanaan vannottiin, että Olkiluodon ydinjätteet lähtevät ulkomaille. Nyt tiedetään varmasti, että ne jäävät Suomeen. Koeporauksia tehdään monilla paikkakunnilla, mutta sellaista mämmilää ei todennäköisesti tästä maasta löydy, joka suostuisi toimimaan ydinjätteiden loppusijoituspaikkakuntana. Todennäköisyys, että Olkiluodon jätteet jäävät Olkiluotoon, on erittäin suuri. Tällä lailla tehdään niiden varastointikustannuksista vähän halvempia.

Arvoisa puhemies! Sekä hallituksen esitys että ministeri Ilkka Suomisen aiemmin tässä salissa ilmaiset kannanotot antavat ymmärtää, että Saksan liittotasavallan ja Sveitsin lainsäädäntö olisi ristiriidassa Pariisin ja Brysselin yleissopimusten kanssa ja että niitä oltaisiin muuttamassa. Olemme yrittäneet etsiä tälle ministeri Suomisen tiedolle vahvistusta. Muutos-hankkeen täytyy olla todella salainen, kun siitä eivät tiedä Saksan liittotasavallan poliitikot eivätkä asiasta vastaavat virkamiehet. Tsherno-

bylin onnettomuuden jälkeen oli aika vaikea uskoa, että mikään maa ottaisi taka-askelia kehittämässään ydinvastuujärjestelmässä. Sellaisille askelille tuskin löytyy Sveitsistä ja Saksan liittotasavallastaakaan poliittista kannatusta.

Näin ollen ei olisi estettä myöskään Suomessa ottaa käyttöön ydinvastuun neljäs vaihe, jossa vastuu kuljettuaan ensin laitoksen haltijalta valtiolle ja siitä kansainväliselle korvausyhteisölle palaisi vielä takaisin laitoksenhaltijalle, kuten Sveitsissä ja Saksan liittotasavallassa muiden muassa. Tämä tarkoittaisi tietenkin korkeampia vakuutusmaksuja ydinvoimaloille ja korotusta ydinvoimalla tuotetun sähkön hintaan. Neljäs vaihe vastaisi paremmin ydinvoiman todellisia riskejä ja kustannuksia. Tällä kannalla on ollut myös energiapolitiikan neuvoston varsin tasaväkisessä äänestyksessä vähemmistöön jäänyt joukko.

Arvoisa puhemies! Pentti Malaskan, tunnetun tutkijan, ja Pirkko Kasasen Turun kauppa- ja korkeakoulussa valmistamassa tutkimuksessa todetaan riskeistä näin: ”Jokainen riskitekijä on varastoitu epäjärjestystä ja epävarmuutta. Näiden varastojen väliseinät ovat aikaa, jonka paksuus vaihtelee ydinvoimaloiden kohdalla hetkestä vuosikymmeniin, jopa vuosituhsantiin. Kun aika puhkeaa, epäjärjestys vuotaa ulos. Katastrofit ovat olemassa, ennen kuin ne tapahtuvat. Ne ovat varastoituina johonkin joksikin aikaa. Niihin pitää suhtautua, kuten mihin tahansa reaaliin asioihin. Suomessa on neljä tshernobyyliläistä katastrofia varastoissa ja viidettä on oltu harkitsemassa.”

Arvoisa puhemies! Hallituksen esityksen virallisen, mallionnettomuuksiin perustuvan optimismin sijaan kannatan realistista ydinvoimarikien arvioimista. Jo tapahtuneiden onnettomuuksien todelliset kustannukset antavat tästä osviittaa. Sen vuoksi lakimuutokseen tulisi liittyä neljäs vaihe, jossa vahinkomäärien ylitettyä 1,7 miljardia markkaa vastuu palaa takaisin laitoksenhaltijalle.

Keskustelu julistetaan päättyneeksi.

P u h e m i e s : Asian käsittely keskeytetään.

6) Ed. Jokisen ym. lakialoite n:o 31 laiksi atomivastuulain muuttamisesta

lähetetään puhemiesneuvoston ehdotuksen mukaisesti valtiovarainvaliokuntaan.

7) Ed. Laineen ym. lakialoite n:o 26 laiksi asunto-osakeyhtiöstä annetun lain 8 §:n muuttamisesta

Valiokuntaan lähettäminen

P u h e m i e s : Puhemiesneuvosto ehdottaa, että asia lähetettäisiin toiseen lakivaliokuntaan.

Keskustelu:

Ed. Laine: Herra puhemies! Maan eri puolilla asunto-osakeyhtiöissä on paljon kiistelty siitä, miten kaapelitelevisioverkon aiheuttamat kustannukset maksatetaan. Tätä asiaa koskien kysyin viime vuoden huhtikuun 14 päivänä oikeusministeri Louekoskelta, viitaten erään työryhmän ehdotuksiin, joka liittyy kaapelitelevision liittymismaksukustannuksiin, aikooko hallitus antaa asiaa koskevan esityksen osakeyhtiölain muuttamisesta. Ministeri Louekoski ilmoitti, että tällaista esitystä valmistellaan ja että jos muutosesitys päätetään antaa, se lienee annettavissa vielä kuluvan kevään aikana.

Tästä on nyt vuosi kulunut. Hallituksen esitystä eduskuntaan ei ole kuulunut ja asia on edelleen yhtä suurten kiistojen aiheena kuin aikaisemminkin. Tästä syystä olemme demokraattisen vaihtoehdon eduskuntaryhmän piirissä valmistelleet lakialoitteen, joka tähtää siihen, että sellaiset asukkaat, jotka eivät kaapelitelevioliiketoimintaa halua katsoa, voisivat vapautua kustannuksista. Tätä mieltä oli muuten se työryhmä, joka valmisti hallitukselle asianomaisen esityksen.

Herra puhemies! Tämä aloite on nyt lähetkeksustelussa, ja toivon, että toinen lakivaliokunta ryhtyisi tämän aloitteen mukaisiin toimenpiteisiin.

Ed. Anttila: Arvoisa herra puhemies! Ed. Laineen lakialoite tosiaan koskettaa hyvin keskeistä asiaa eli kaapelitelevioliittymien käsittelyä asunto-osakeyhtiöissä. Ministeri Louekoski aivan oikein, kuten ed. Laine totesi, lupasi tämän lain viime vuoden puolella eduskuntaan. Nyt saamani tietojen mukaan valtiosääntöuudistus ja monet muut kiireet ovat oikeusministeriössä siirtäneet tämän esityksen valmistelua. Näyttää jopa siltä, että sitä ei tänä keväänäkään tänne saada, että saattaa mennä syksyyn.

Siinä mielessä on tietysti aivan hyvä, että ed.

Laine on tässä asiassa liikkeellä lakialoitteen muodossa, joskin reaalipoliittikkona täytyy tietysti todeta se, että asian käytännön toteuttaminen ja hoitaminen vaatii hallituksen esityksiä. Oikeusministeriön tulisi tässä asiassa saada esitys aikaan, jotta ne monet monet riidat asunto-osakeyhtiöissä tämän asian ympärillä saataisiin pois päiväjärjestyksestä.

Siellä ei todella yksinkertaisesti tänä päivänä tiedetä, miten näitä asioita pitäisi käytännössä käsitellä, voidaanko päätös tehdä enemmistöpäätöksenä ja voidaanko sen ulkopuolelle jättää joitakin jne. Kaikki nämä ongelmat ratkeaisivat sillä, kun saataisiin selkeät pelisäännöt. Lainsäädäntö meillä ei vastaa tekniikan kehitystä. Siitähän tässä on kyse.

Keskustelu julistetaan päättyneeksi.

Puhemiesneuvoston ehdotus hyväksytään ja asia lähetetään toiseen lakivaliokuntaan.

P u h e m i e s : Eduskunnan seuraava varsinainen täysistunto on ensi perjantaina kello 13, kyselytunti ensi torstaina kello 17.

Täysistunto lopetetaan kello 19.10.

Pöytäkirjan vakuudeksi:

Erkki Ketola

